

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: *«Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»:
облік та аналіз»*

на здобуття ступеню вищої освіти «бакалавр»

Здобувачки Почечун Ю.М.

2 курсу 232с групи

Керівник доц. Ступницька Т.М.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від ”14” червня 2023 р., протокол № 15.

Завідувач кафедри обліку та аудиту _____ проф. Немченко В.В.

Одеса – 2023 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки бізнесу і контролю

Кафедра обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти “бакалавр”

Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Освітня програма “Облік і аудит”

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

“ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Почечун Юлії Михайлівни

---

1. Тема роботи: ***«Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»: облік та аналіз»***

Затверджена наказом ОНТУ від 18 серпня 2022 р. наказ № 465-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***02 червня 2023 р.***

3. Вихідні дані до роботи: ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2020-2021р.р.***

4. Перелік питань, які потрібно розробити: ***Сутність, значення та законодавча база обліку необоротних активів. Техніко-економічна характеристика підприємства та аналіз необоротних активів за два роки на ньому. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку необоротних активів на ньому. Висновки та пропозиції.***

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) –

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 р.

Керівник _____ доц. Ступницька Т.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Почечун Ю.М.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	31.01.23 - 05.03.23	
2. <i>Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки</i>	06.03.23 - 25.04.23	
3. <i>Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	26.04.23 - 25.05.23	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.23 - 02.06.23	

Здобувачка _____ Почечун Ю.М.

Керівник роботи _____ доц. Ступницька Т.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка Почечун Ю.М. _____

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи на тему: «Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»:
облік та аналіз»

В кваліфікаційній роботі було проведено вивчення теоретичних основ обліку та аналізу необоротних активів підприємства, також був досліджений стан бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів у ТОВ «Дружба СВК». Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження були спрямовані на розробку певних пропозицій, щодо вдосконалення організації обліку операцій з необоротними активами на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. В першому розділі роботи розглянуто економічну сутність та основи обліку необоротних активів: визначення необоротних активів, їх класифікація, методи оцінки, особливості обліку надходження, амортизації, ремонту та вибуття необоротних активів. Розглянуто синтетичний і аналітичний облік необоротних активів, наведено рахунки, які призначені для їх обліку. Розглянута типова кореспонденція рахунків та відображення інформації про необоротні активи у фінансовій звітності. У другому розділі роботи здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 рр. та розглянуто питання аналізу необоротних активів підприємства: завдання та джерела інформації для проведення аналізу необоротних активів, наведені етапи його проведення та здійснено аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 рр. В третьому розділі розглянуто організацію бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів у ТОВ «Дружба СВК».

У висновках вказуються результати проведеного дослідження питань обліку необоротних активів ТОВ «Дружба СВК», надано рекомендації та пропозиції, щодо удосконалення бухгалтерського обліку необоротних активів з метою покращення діяльності підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 80 с.;
таблиць	- 23;
рисунків	- 6,
додатків	- 3.

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1. Економічна сутність обліку необоротних активів	7
1.1. Економічна сутність, склад, класифікація та оцінка необоротних активів	7
1.2. Нормативно правове забезпечення обліку необоротних активів	18
1.3. Методологія бухгалтерського обліку необоротних активів за національними стандартами обліку	20
2. Економічний аналіз діяльності та аналіз необоротних активів ТОВ «ДРУЖБА СВК»	41
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК»	41
2.2. Економічний аналіз необоротних активів підприємства	44
3. Стан бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»	55
3.1. Характеристика організації обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК»	55
3.2. Облік необоротних активів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»	61
Висновки та пропозиції	72
Список використаних джерел	77
Додатки	81

ВСТУП

В сучасних умовах, коли триває процес різких змін в економіці держави, не можуть залишатися без змін активи підприємств. Зокрема, виникає необхідність в перегляді та уточненні принципів їх формування та стану. Пріоритетності набувають саме необоротні активи тому, що вони є рушійною силою будь-якого підприємства. Для підтримання необхідного рівня ефективності використання необоротних активів на підприємстві потрібно вести їх облік з дотриманням вимог чинного законодавства, а також постійно контролювати їх стан, рух та ефективність використання за допомогою проведення економічного аналізу. Своєчасне проведення аналізу необоротних активів дає можливість попередження їх зношення за допомогою заміни на нові активи, оновлення, ремонт, модернізацію тощо та підвищувати ефективність їх використання. Це свідчить про актуальність обраної теми.

Метою даної кваліфікаційної роботи є розкриття питань, пов'язаних з бухгалтерським обліком та аналізом необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» та розробкою практичних рекомендацій щодо удосконалення їх обліку відповідно до діючого законодавства України.

Здобувачка	Почечун Ю.М.			КРБ.ОтаА.1.465-03.2.3.		
				Текстова частина	Стад	Стор.
Керівник	Ступницька Т.М.				5	80
Зав.каф.	Немченко В.В.				ОНТУ	

Завданнями дослідження в даній кваліфікаційній роботі є:

- вивчення питань економічної сутності обліку необоротних активів підприємства;
- розгляд організації обліку та порядку документального оформлення операцій з обліку необоротних активів ТОВ «Дружба СВК»;
- здійснення аналізу основних показників фінансово-економічної діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 роки та аналізу його необоротних активів;
- розробка заходів щодо вдосконалення ведення бухгалтерського обліку необоротних активів ТОВ «Дружба СВК».

Об'єктом дослідження в даній кваліфікаційній роботі є необоротні активи, предметом дослідження – облік та аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК».

У процесі дослідження використовувались методи наукової абстракції, індукції та дедукції, ретроспективного аналізу (при визначенні поняття і змісту необоротних активів), групування, порівняння, аналізу і синтезу, методи конкретизації, моделювання, аналогії, спостереження, балансовий метод.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, наукові праці вітчизняних учених з питань обліку та аналізу необоротних активів, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства, квартальні і річні звіти, дані статистичної звітності, виробничо-фінансові плани, довідкові матеріали.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. В даній кваліфікаційній роботі розглянуті питання обліку та аналізу необоротних активів на прикладі ТОВ «Дружба СВК».

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічна сутність, склад, класифікація та оцінка необоротних активів

Необоротні активи є важливим об'єктом економічної науки. У сучасних умовах господарювання необоротні активи відіграють визначальну роль, оскільки вони становлять вагомую частину майна будь-якого суб'єкта господарювання, забезпечуючи тим самим його виробничу діяльність. Наразі особливої уваги потребує питання трактування терміну «необоротні активи» та їх класифікації, адже існують суттєві розбіжності у назві та визначенні засобів, під якими в економічній науці розуміють необоротні активи. Для розуміння сутності поняття «необоротні активи» та розкриття їх змісту та класифікації слід дослідити підходи до його визначення.

Питання визначення категорії «необоротні активи» та їх класифікації розглядали в своїх працях такі вчені як О.П. Гаценко, Л.Л. Горецька, Н.М. Урбан, М.В. Півторак, Я.В. Соколов, В.Є. Ванькевич, Н.М. Хорунжак, О.В. Куроченко, М.А. Копнов, Н.В. Гудзь, П.Н. Денчук, Р.В. Романів, В.С. Семейон та інші.

В економічній теорії, фінансах, бухгалтерському обліку по різному розглядають необоротні активи, по різному трактують їх поняття, має різні назви термін, який є об'єднуючим для засобів довгострокового користування.

На нашу думку також необхідно розглянути визначення необоротних активів у чинних нормативних актах. Методологічні засади обліку необоротних активів регулюються нормами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 7 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинення діяльності».

В НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наведене наступне визначення необоротних активів – це активи, які не є оборотними [2]. Це визначення не розкриває змісту поняття, оскільки воно не визначає характерні риси даного виду активів. Ще одна проблема виникає у зв'язку з наведенням різних визначень необоротних активів у різних законодавчих актах. Так, для бюджетних установ необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які належать установі та забезпечують її функціонування і строк корисної експлуатації яких, як очікується,

становить більше одного року, а для комерційних банків – основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи [20]. При цьому має місце проблема схожості термінів, тому часто здійснюється дослідження не тільки необоротних активів, а й основного капіталу, основних засобів, основних фондів, довгострокових активів, тощо. Розглянувши визначення необоротних активів, основного капіталу, довгострокових активів, можемо виділити декілька основних характеристик даного терміну: майнові цінності, довгострокове використання, підлеглисть амортизації, призначення не для перепродажу, приймають безпосередню участь у процесі виробництві, корисний ефект від використання тощо.

На думку М.В. Півторака застосування у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» терміну «необоротні активи» є не досить коректним стосовно тих об'єктів, які він об'єднує. На думку автора, єдиним активом, який не є оборотним, є земля. Виходячи з цього, він пропонує поділяти активи на основні і оборотні, що відповідає класичному принципу поділу капіталу. Отже, необоротні активи, тобто основний капітал є складовою активу (майна) підприємства [22].

В зарубіжній економічній та обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначають різними термінами, що впливає з особливостей перекладу з різних мов світу. Так, англійською мовою необоротні активи можуть називатися non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо [16]. Також в зарубіжній літературі досить часто відображаються окремі складові довгострокових засобів – основні засоби, нематеріальні активи тощо, а термін, що їх об'єднує – відсутній, це дає змогу зробити висновок про неоднозначність досліджуваного терміну.

Підходи до визначення терміну «необоротні активи» в економічній літературі наведені в табл.1.1.

З табл.1.1 видно, що кожен з авторів виділяє свої характерні риси для категорії «необоротні активи», але всі автори вважають обов'язковим для необоротних активів як економічну вигоду від їх використання, так й тривалий строк їх корисного використання.

Таблиця 1.1– Підходи до визначення терміну «необоротні активи» в економічній літературі*

Автор	Визначення
Ванкевич В.Є.	необоротні активи – це довгострокові матеріальні і нематеріальні активи, більша частина яких приймає участь в процесі виробництва продукції, робіт і послуг більше одного року і кругообігу засобів організації, забезпечує приплив грошових засобів
Гудзь Н.В.	необоротні активи – це матеріальні та фінансові ресурси, призначені для реалізації чи використання протягом терміну, що більший за дванадцять місяців з дати балансу чи операційний цикл.
Хорунжак Н.М.	необоротні активи - сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності і які переносять на продукцію свою вартість частинами».
Куроченко О.В.	необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать установі і забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

*складено автором на підставі джерел [26, 18, 35, 19]

Отже, ми поділяємо думку авторів [26, 18, 35, 19], які вважають, що необоротні (довгострокові) активи – це сукупність майнових цінностей і нематеріальних прав, які беруть участь у виробництві продукції та наданні послуг, призначені не для перепродажу, корисний ефект від яких очікується отримувати тривалий час (більше одного року або операційного циклу).

На думку Я.В. Соколова поділ активів на оборотні та необоротні є досить умовним, тому що всі засоби що вкладені у виробництво та знаходяться в обігу і відрізняються лише часом обігу [23]. Саме тому деякі науковці [16, 26, 22] пропонують перейменувати термін «необоротні активи» на «довгострокові активи» або «основні активи».

Таким чином, проведене дослідження економічної літератури свідчить про неоднозначність поняття «необоротні активи». Так, досить часто відображаються окремі складові довгострокових засобів – основні засоби, нематеріальні активи тощо, а термін, що їх об'єднує – відсутній. На нашу думку, найдоцільнішим є наступне визначення: необоротні (довгострокові) активи – це сукупність майнових цінностей і нематеріальних прав, які беруть участь у виробництві продукції та наданні послуг, призначені не для перепродажу, корисний ефект від яких очікується отримувати тривалий час (більше одного року або операційного циклу).

Світова практика протягом тривалого періоду напрацювала багаточисельні варіанти видів необоротних активів, тому для детального їх вивчення та цілеспрямо-ваного управління потрібна систематизація за різними класифікаційними ознаками, адже класифікація полегшує поточний облік, спрощує складання звітності в тому числі й про наявність і рух необоротних активів.

Проведений аналіз економічної літератури дозволяє зробити висновок про відсутність єдиної та спільної класифікації необоротних активів. Тому, на нашу думку, необхідно провести аналіз економічної літератури та нормативних актів з питання класифікації необоротних активів. В табл. 1.2 наведено підходи до класифікації необоротних активів, що є найбільш розповсюдженими в економічній літературі (за науковим підходом).

Таблиця 1.2 –Наукові підходи до класифікації необоротних активів*

Автор(и)	Класифікаційні ознаки
Гудзь Н.В, Денчук П.Н., Романів Р.В.	Виділяють наступні групи за видами необоротних активів: - матеріальні; - нематеріальні; - фінансові.
Семйон В. С.	- за типом власності; - за характером відображення зносу; - за формою функціонування (за функціональними видами); - за характером обслуговування окремих видів діяльності
Бланк І. О.	- за функціональним видом; - за характером обслуговування окремих видів діяльності; - за характером власності; - за формами заставного забезпечення кредиту та особливостями страхування; - за характером відображення зносу

*складено автором з використанням джерел [18,33, 14]

Гудзь Н.В, Денчук П.Н., Романів Р.В. відносять до матеріальних необоротних активів – активи, які мають матеріальну форму (основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові біологічні активи); до нематеріальних необоротних активів –немонетарні активи, які не мають матеріальної форми (сутність яких полягає у володінні правами та об’єкти інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, визнані в порядку, встановленому відповідним законодавством, об’єктом права власності особи, можуть бути ідентифіковані й утримуються підприємством з метою використання протягом періоду,

який більший за рік (або один операційний цикл, якщо він більший за рік) для виробництва, торгівлі та в адміністративних цілях або надання в оренду іншим особам), при цьому до монетарних активів відносяться грошові кошти та їх еквіваленти, інші активи, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей – дебіторська заборгованість, а всі інші активи є немонетарними; до фінансових необоротних активів – довгострокові фінансові інвестиції, відстрочені податкові активи, довгострокова дебіторська заборгованість [26].

На підставі вивчення міжнародних стандартів фінансової звітності та національних стандартів бухгалтерського обліку, літературних джерел Семйон В. С. виділив ознаки класифікації необоротних активів, які наведені в табл. 1.3 [33, с. 165]

Таблиця 1.3 – Класифікація необоротних активів за різними ознаками Семйона В. С. [33]

Класифікаційні ознаки	Складові	Характеристика
За типом власності	Власні	відносяться ті, які належать підприємству на правах власності і відображаються на його балансових рахунках
	Орендовані	використовуються підприємством відповідно з договором оренди, тому не належать підприємству на правах власності. Варто відмітити, що на балансових рахунках показують лише ті необоротні матеріальні активи, які підприємство отримало на правах фінансової оренди.
За характером відображення зносу	Необоротні активи, що амортизуються	відносяться придбані та вироблені основні засоби, а також довгострокові фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; нематеріальні активи, які оцінюються за історичною собівартістю та мають обмежений термін корисного використання
	Необоротні активи, що не амортизуються	відносяться нематеріальні активи без обмеженого терміну експлуатації; інвестиційна нерухомість, яка оцінюється за справедливою вартістю; гудвіл; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи
За формою функціонування (за функціональними видами)	Матеріальні активи	активи, які мають матеріальну форму (основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; капітальні інвестиції; довгострокові біологічні активи).
За формою функціонування (за функціональними видами)	Нематеріальні активи	немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, сутність яких полягає у володінні правами на об'єкти інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, визнані в порядку, встановленому відповідним законодавством, об'єктом права власності особи, можуть бути ідентифіковані (ототожнені) й утримуються підприємством з метою використання протягом періоду, який більший за рік (або один операційний цикл, якщо він більший за рік) для виробництва, торгівлі та в адміністративних цілях або надання в оренду іншим особам
	Фінансові активи	довгострокові фінансові інвестиції; відстрочені податкові активи; довгострокова дебіторська заборгованість

Класифікаційні ознаки	Складові	Характеристика
За характером обслуговування окремих видів діяльності	Операційні необоротні активи	обслуговують операційну діяльність. До них належать основні засоби. Ця група активів займає найбільшу частку у складі необоротних активів будь-якого підприємства.
	Інвестиційні необоротні активи	обслуговують інвестиційну діяльність називаються. Це капітальні інвестиції, в т.ч. устаткування, призначене до монтажу Ця група необоротних активів є наслідком процесів реального інвестування.
	Фінансові необоротні активи	обслуговують фінансову діяльність. До них належать довгострокові фінансові вкладення
	Невиробничі необоротні активи	необоротні активи, які знаходяться у володінні підприємства і використовують ним для задоволення соціальних потреб персоналу до їх складу входять об'єкти соціально-побутового призначення.

Бланк І. О. проводить класифікацію необоротних активів за ознаками, наведеними в табл.1.4.

Таблиця 1.4 – Класифікація необоротних активів за різними ознаками
Бланка І. О. [14].

Класифікаційні ознаки	Складові
За функціональними видами	Основні засоби; Нематеріальні активи; Незавершене капітальні вкладення; Обладнання, що призначено до монтажу; Довгострокові фінансові вкладення
За характером обслуговування окремих видів діяльності	Необоротні активи, що обслуговують операційну та інвестиційну діяльність; Необоротні активи, що задовольняють соціальні потреби
За характером власності	Власні; Орендовані
За формами заставного забезпечення кредиту та особливостями страхування	Рухомі; Нерухомі
За характером відображення зносу	Необоротні активи, що амортизуються; Необоротні активи, що не амортизуються

З табл. 1.3 та 1.4 видно, що спільними ознаками класифікації є форма функціонування (функціональні види), за якими автори розуміють матеріальні, нематеріальні та фінансові активи. Також слід зазначити, що Семйон В. С. та Бланк І. О. в своїх класифікаціях пропонують необоротні активи класифікувати за такими ознаками: типом власності, за характером відображення зносу та характером обслуговування окремих видів діяльності.

Інформація про необоротних активів узагальнюється та відображається у формах статистичної та фінансової звітності: форма фінансової звітності №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма статистичної звітності №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції». Групування необоротних активів за формами звітності наведено в табл.1.5.

Таблиця 1.5 – Класифікація необоротних активів за формами звітності*

Форма звітності	Групи необоротних активів
Форма фінансової звітності №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	<ul style="list-style-type: none"> - нематеріальні активи; - незавершене будівництво; - основні засоби; - довгострокові фінансові інвестиції; - довгострокова дебіторська заборгованість; - відстрочені податкові активи; - інші необоротні активи
Форма статистичної звітності №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції».	<ol style="list-style-type: none"> 1. Матеріальні активи: <ul style="list-style-type: none"> - будівлі житлові - будівлі нежитлові - машини, обладнання та інвентар - транспортні засоби - земельні ділянки - поліпшення земель - довгострокові біологічні активи рослинництва - довгострокові біологічні активи тваринництва - інші матеріальні активи - інвестиційна нерухомість 2. Нематеріальні активи 3. Незавершені капітальні інвестиції 4. Необоротні активи, утримувані для продажу

*складено автором за даними форм статистичної та фінансової звітності

Для цілей бухгалтерського обліку необоротні активи класифікують за Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування/ Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999р. на такі види в табл.1.6.

Таким чином розгляд питання класифікації необоротних активів за науковим підходом та формами звітності дозволив зробити висновок, що за формами звітності необоротні активи класифікують відповідно до цілей складання звітності тому є відмінності у класифікації необоротних активів.

Таблиця 1.6 – Класифікація необоротних активів за Планом рахунків бухгалтерського обліку*

Група необоротних активів	Складові
Основні засоби	Земля, будівлі та споруди, машини, обладнання, автомобілі, тварини, інструменти, прилади, меблі.
Інші необоротні матеріальні активи	Інші різновиди основних засобів: тимчасові споруди (забори, фургони, кіоски), малоцінні необоротні матеріальні активи, книжки у бібліотеках, вартість поліпшень чи модернізації орендованих основних засобів.
Нематеріальні активи	Ліцензії на використання комп'ютерних програм, придбані торговельні марки, інші об'єкти інтелектуальної власності.
Довгострокові фінансові інвестиції	Придбані акції інших підприємств з метою контролю та отримання дивідендів тривалий період, облігації зі строком погашення більше року тощо; можуть бути довгострокові банківські депозити (більше року).
Капітальні інвестиції	Кошти витрачені на створення основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів.
Довгострокові біологічні активи	У сільськогосподарських підприємств тварини, які використовуються з метою довгострокового отримання доходу (стадо дійних корів, коні, вівці, інша худоба); багаторічні насадження, наприклад яблуневі сади.
Відстрочені податкові активи	Штучний актив, який виникає внаслідок особливостей розрахунку податку на прибуток, зокрема перенесення збитку за податковою декларацією на наступні періоди. Може існувати тільки у платників податку на прибуток.
Довгострокова дебіторська заборгованість	Дебіторська заборгованість з терміном погашення більше року, наприклад видана позика працівнику, заборгованість по отриманому векселю.
Інші необоротні активи	Можуть бути довгострокові витрати майбутніх періодів; також можуть бути довгострокові депозити, якщо використання грошей неможливе протягом 12 місяців; активи, які виникають по орендованим основним засобам при застосуванні норм нового МСФЗ 16 «Оренда».
Гудвіл	Штучний актив, який виникає при придбанні підприємств, цілісних майнових комплексів, контрольних пакетів акцій і складанні консолідованої фінзвітності. Гудвіл = ціна придбання – (придбані активи – набуті зобов'язання).

*складено автором за даними плану рахунків [9].

Аналіз наукової літератури показав, що в цілому автори формують свої класифікації за різними ознаками та в економічній літературі відсутня єдина повна класифікація необоротних активів.

Для відображення в обліку необоротних активів підприємства їх необхідно правильно оцінювати.

У бухгалтерському обліку такі елементи необоротних активів, як основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові біологічні активи відображають за:

- первісною вартістю;
- справедливою вартістю;
- відновлювальною вартістю;
- залишковою вартістю;
- ліквідаційною вартістю.

Первісна вартість – це історична (фактична) собівартість – сума сплачених грошових коштів або їх еквівалентів або справедлива вартість компенсації, визначена на момент придбання. За історичною (фактичною) собівартістю необоротні активи зараховують на баланс підприємства. Склад первісної вартості залежить від способу надходження необоротних активів.

Первісна вартість необоротних активів підприємства складається з:

- безпосередньо сплачена ціна придбаного основного засобу, нематеріального та довгострокового біологічного активів;
- витрати на доставку (транспортування), установку, монтаж, налагодження об'єкта;
- сплачений реєстраційний збір, ввізне мито, акцизний податок, тощо;
- вартість будівельно-монтажних робіт;
- вартість страхування ризиків, пов'язаних із доставкою;
- усі інші витрати, які на пряму можна пов'язати з доведенням придбаного об'єкта необоротних активів до стану, у якому він придатний до експлуатації.

До непрямих податків, які включають (або не включають) до первісної вартості належать податок на додану вартість, акцизний податок, мито.

Справедлива вартість об'єкта основних засобів дорівнює сумі, за якою актив може бути обміняний при здійсненні угоди між компетентними, обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами. Справедливою вартістю, в більшості випадків, є ринкова вартість за умови тривалого збереження способу господарського використання відповідних об'єктів, тобто використання для ведення одного і того ж або аналогічного виду діяльності. Справедливу вартість об'єкта основних засобів визначають експертною оцінкою, яку звичайно здійснюють професійні оцінювачі, виходячи зі способу використання цього об'єкта на дату переоцінки. За неможливості отри-

мання інформації про ринкову вартість яких-небудь об'єктів через їх специфічний характер, їх оцінюють за відновлювальною вартістю з врахуванням фактичного зносу.

Відновлювальна вартість – це сума грошових коштів (їх еквівалентів), або інших форм компенсації, яку необхідно було б витратити на придбання (або створення) такого ж активу на дату складання звітності.

Вартість, яка амортизується – це первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Під час розрахунку вартості, яка амортизується, ліквідаційну вартість нематеріальних активів, як правило, прирівнюють до нуля.

Залишкова вартість – це різниця між первісною (переоціненою) вартістю і сумою нарахованого зносу. За залишковою вартістю необоротні матеріальні та нематеріальні активи списують також з балансу підприємства – виводять їх із складу активів та списують на витрати підприємства.

Підприємство може проводити переоцінку об'єкта, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт. При цьому поріг суттєвості для проведення переоцінки основних засобів визначає керівництво підприємства.

Не підлягають переоцінці малоцінні необоротні матеріальні активи і бібліотечні фонди, якщо амортизацію їх вартості проводять шляхом нарахування у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його вартості, яка амортизується, та решти 50% – у місяці їх вибуття (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом, або якщо амортизацію нараховують у першому місяці використання у розмірі 100% вартості об'єкта.

Переоцінка основних засобів, інших необоротних матеріальних активів тієї групи, об'єкти якої вже зазнали переоцінки, надалі має проводитися з такою регулярністю, щоб їх залишкова вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості.

Разом з переоцінкою балансової (залишкової) вартості переоцінюють його первісну вартість та знос. Для цього використовують індекс переоцінки, який визначають діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюють, на його залишкову вартість.

Переоцінена первісна вартість та переоцінена сума зносу дорівнюють добутку відповідно первісної вартості або зносу та індексу переоцінки.

Довгострокові фінансові інвестиції на дату балансу оцінюють за одним із методів:

- за справедливою вартістю;
- за методом участі в капіталі;
- за амортизованою собівартістю.

Оцінка фінансової інвестиції за справедливою вартістю полягає в тому, що вона дорівнює сумі, за якою може бути проведена реалізація інвестиції на активному ринку (реалізація фінансової інвестиції в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами). Сума збільшення або зменшення балансової вартості фінансових інвестицій на дату балансу відображається у складі інших доходів або інших витрат відповідно.

Фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства) на дату балансу відображають за методом участі в капіталі.

Придбані акції, облігації, інші цінні папери, які підприємство утримує до їх погашення, відображають на дату балансу за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій, тобто за собівартістю, яка збільшена на суму накопиченої амортизації дисконту, або зменшена на суму накопиченої амортизації премії. Дисконт – це перевищення вартості погашення боргових цінних паперів над їх собівартістю. Премія – це перевищення собівартості боргових цінних паперів над вартістю їх погашення.

Довгострокову дебіторську заборгованість, на яку нараховують проценти, відображають в балансі за її теперішньою вартістю.

Теперішня вартість – це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Довгострокову дебіторську заборгованість оцінюють за дисконтовою вартістю майбутніх платежів, які очікуються для погашення, цієї заборгованості. Заборгованість за фінансовою орендою відображають в балансі орендодавця в сумі чистих інвестицій в оренду.

1.2. Нормативно правове забезпечення обліку необоротних активів

Правильна побудова бухгалтерського обліку необоротних активів на підприємстві дає змогу забезпечення інформацією про їх наявність, цілеспрямоване використання, стан та контроль за збереженням.

Завданням бухгалтерського обліку необоротних активів є:

- документально правильне і своєчасне відображення в облікових регістрах інформації про наявність і рух (надходження та вибуття) об'єктів необоротних активів з урахуванням їх приналежності підприємству;
- забезпечення контролю за збереженням необоротних активів;
- визначення ступеня зношеності основних засобів та нематеріальних активів ;
- визначення витрат на відновлення необоротних активів тощо.

При організації та веденні бухгалтерського обліку необоротних активів необхідно керуватися наступними законодавчими та нормативними документами:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями) - цей закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [1];

- Податковий Кодекс України (зі змінами та доповненнями) регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих

органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [3];

- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (зі змінами та доповненнями) - визначає мету, склад і принципи складання фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів [2];

- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (зі змінами та доповненнями) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи (далі основні засоби), а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності [4];

- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» (зі змінами та доповненнями) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про матеріальні активи і незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи (далі - нематеріальні активи) та розкриття інформації про них у фінансовій звітності [5];

- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (зі змінами та доповненнями) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторська заборгованість та розкриття інформації про них у фінансовій звітності [6];

- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджених Наказом Міністерства України від 30 листопада 1999р. за №291 (зі змінами та доповненнями) [8];

- Інструкція пор застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджених Наказом Міністерства України від 30 листопада 1999р. за №291 (зі змінами та доповненнями) встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім бюджетних установ та

підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб (далі - підприємства). Ведення позабалансових рахунків здійснюється за простою системою (без застосування методу подвійного запису) [9];

- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, їх філіями та іншими виділеними на окремий баланс підрозділами (далі - підприємства) незалежно від форм власності і організаційно-правових форм (крім банків і бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) [10].

- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів (далі - Методичні рекомендації) можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, їх філіями та іншими виділеними на окремий баланс підрозділами (далі - підприємства) незалежно від організаційно-правових форм господарювання (крім бюджетних установ, банків та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності). Методичні рекомендації не поширюються на гудвіл [11].

1.3. Методологія бухгалтерського обліку необоротних активів за національними стандартами обліку

Облік надходження основних засобів і нематеріальних активів. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби та нематеріальні активи, порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», затвердженим Наказом Міністерства фінансів України. Норми П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» застосовують підприємства, організації та інші юридичні особи всіх форм власності (крім бюджетних установ).

Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Згідно з П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» — це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований, тобто відокремлений від підприємства, та утримується підприємством з метою використання більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [5].

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби та нематеріальні активи, класифікуються за такими групами (табл. А1 Додатку А).

Надходження основних засобів та нематеріальних активів на баланс підприємства може відбуватися різними шляхами – рис. 1.1

Рис. 1.1– Шляхи надходження основних засобів та нематеріальних активів [25]

Облік основних засобів ведеться по кожному об'єкту за допомогою карток обліку руху основних засобів (форма № ОЗ-8) - загальних для будов і споруд, а також для машин, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю, замість № ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» (для будов і споруд) і №

ОЗ-7 «Опис інвентарних карток обліку основних засобів» (для машин, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю).

Кожному об'єкту основних засобів присвоюється інвентарний номер, який зберігається за цим об'єктом протягом усього періоду його експлуатації на даному підприємстві. Він проставляється в усіх первинних документах, що оформлюють наявність і рух об'єкта: типова форма № ОЗ-1 «Акт прийому-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», «Акт на списання основних засобів» форма № ОЗ-3 тощо.

Аналітичний облік нематеріальних активів ведеться за кожним об'єктом окремо в картках обліку для об'єктів права інтелектуальної власності за формою №НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» для інших нематеріальних активів за формою ОЗ-9 «Інвентарна картка обліку основних засобів».

Картка заповнюється в одному примірнику на основі «Акта (накладної) приймання-передачі, технічної та іншої документації». В картку вноситься вся інформація, про об'єкт і зміни, що з ним відбуваються.

Для обліку основних засобів підприємства використовують первинні документи зазначені в табл.1.7

Таблиця 1.7 – Первинні документи обліку основних засобів *

Назва форми	Призначення
ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів із одного підрозділу підприємства в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення із складу основних засобів при передачі іншому підприємству.
ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта відповідного об'єкта основних засобів повинні бути внесені необхідні зміни до характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією.
ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»	Застосовується для оформлення списання автомобіля вантажного чи легкового, причепа чи напівпричепа при їх ліквідації.

Назва форми	Призначення
ОЗ-5 «Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»	Застосовується в будівельно-монтажних організаціях для оформлення передачі, установки та пуску будівельних машин та наступного їх демонтажу і передачі машинопрокатній базі.
ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці, та таких, що мають одне і те ж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії на кожний об'єкт чи групу об'єктів. У випадку групового обліку картка заповнюється шляхом позиційних записів окремих об'єктів основних засобів.
ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи ведуться в розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів.
ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів та звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів. На основі підсумкових даних цих карток заповнюються звітні форми з руху основних засобів.
ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження (експлуатації) повинні бути тотожні записам в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.

*складено автором за даними [25]

При придбанні (створенні) основних засобів та нематеріальних активів всі витрати на придбання (створення) цього об'єкту збираються на рахунок 15 «Капітальні інвестиції». Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. За дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Для обліку основних засобів, які використовує підприємство в господарській діяльності, застосовується рахунок 10 «Основні засоби» - балансовий, основний, активний, матеріальний, відноситься до групи рахунків господарських засобів; за дебетом - надходження, дооцінка та витрати на поліпшення основних засобів, що при-

водить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від його використання; за кредитом - вибуття, уцінка та суми часткової ліквідації об'єктів основних засобів, сальдо дебетове, означає залишок основних засобів підприємства за первісною вартістю на звітну дату, відображається у I розділі активу форми №1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)». Перелік субрахунків до рахунку 10 «Основні засоби» наведено а в табл.1.7.

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не відображені у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби». За дебетом рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих інших необоротних матеріальних активів на підприємство (за первісною вартістю); сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (реконструкція, модернізація), що приводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта необоротних матеріальних активів. За кредитом рахунку 11 відображаються вибуття інших необоротних матеріальних активів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта та сума їх уцінки.

Для обліку нематеріальних активів використовуються наступні первинні документи:

- НА-1 Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів;
- НА-3 Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів;

Для обліку інших нематеріальних активів:

- ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;
- ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»;
- ВНА-1 «Відомість обліку нематеріальних активів і нарахування амортизації».

При оприбуткуванні нематеріально активу на підприємстві оформляється форма НА-1 або ОЗ-1. Акт застосовується:

- для оформлення зарахування до складу нематеріальних активів окремих об'єктів;
- для обліку вводу їх в експлуатацію, за винятком тих випадків, коли введення об'єктів в дію повинно, у відповідності з існуючим законодавством, оформлятися в особливому порядку;
- для оформлення внутрішнього переміщення нематеріальних активів із одного цеху (відділу, дільниці) в інший.

Оцінка нематеріальних активів П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» (наказом) керівника підприємства (організації). Акт (накладна), після його оформлення, з прикладеною технічною документацією, що відноситься до даного об'єкта, передається до бухгалтерії підприємства, підписується головним бухгалтером та затверджується керівником підприємства, організації чи особами, на те уповноваженими.

До акту додається копія охоронного документа, також документи, що описують сам об'єкт або порядок його використання. При отриманні підприємством «ноу-хау» також додається аудіо-, відео-, або письмове відображення змісту конфіденційної інформації, що є об'єктом угоди [5].

За дебетом рахунку 12 «Нематеріальні активи» відображається придбання або отримання в результаті розробки (від інших фізичних або юридичних осіб) нематеріальних активів, які обліковуються за первісною вартістю, та сума дооцінки таких активів, за кредитом - вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі або неможливості отримання підприємством надалі економічних вигід від його використання та сума уцінки нематеріальних активів. Перелік субрахунків до рахунку 12 «Нематеріальні активи» наведено а в табл.1.7 [9].

Надходження на баланс підприємства основних засобів та нематеріальних активів відображається відповідною кореспонденцією рахунків (табл. Б1 Додатку Б).

Узагальнення інформації за кредитом рахунків 10, 11, 15, 12 відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунків 10,

11, 15, 12, за дебетом у Головній книзі, а при автоматизованій формі – в відповідних машинограмах.

Облік зносу та амортизації основних засобів і нематеріальних активів

Під впливом навколишнього середовища та експлуатаційних навантажень відбувається спрацювання основних засобів, деформування деталей, корозія металу, зношування тертьових поверхонь тощо, яке називається фізичним зношенням. Фізичне зношення зменшує вартість основних засобів і з часом робить їх непридатними до експлуатації. Настає момент, коли подальше використання основних засобів у виробництві стає неможливим і виникає необхідність заміни такого засобу новим аналогічного призначення.

Відшкодування фізичного зносу основних засобів здійснюється шляхом амортизації.

Амортизація - систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, впродовж строку їх корисного використання (експлуатації).

Амортизація основних фондів і нематеріальних активів - це поступове віднесення витрат на їхнє придбання, виготовлення або поліпшення, зменшення скоригованого прибутку платника податків у межах норм амортизаційних відрахувань

Знос основних засобів - сума амортизаційних відрахувань за весь період експлуатації об'єкта основних засобів.

Відповідно до п.п. 138.3.3 п. 138.3 ст. 138 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями визначено мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів (крім випадку застосування виробничого методу нарахування амортизації) (табл. В1 додатку В) [3].

П(С)БО 7 передбачає існування 5 методів нарахування амортизації;

- 1) метод рівномірного (прямолінійного) списання;
- 2) виробничий метод;
- 3) кумулятивний метод;
- 4) метод зменшення залишкової вартості;
- 5) метод прискореного зменшення залишкової вартості [4].

Метод прямолінійного (рівномірного) списання зносу (прямолінійний метод), як правило, застосовують до тих основних засобів, форма надходжень економічних вигод від використання яких рівномірно розподіляється в часі (Приклад: будинки, споруди).

Виробничий метод застосовують до основних засобів, використання яких розраховують на оціненій спочатку обсяг виробництва. Цей метод амортизації, досить простий у розрахунках, точний, однак має і недоліки: розрахунок амортизації цим методом простий тільки тоді, коли об'єкт основних засобів, за яким здійснюється розрахунок, призначений для виробництва одного виду продукції (робіт, послуг). Якщо об'єкт універсальний і може виробити кілька видів продукції, що принципово відрізняють за затратами часу на їхнє виробництво, то виникає проблема, в яких вимірниках оцінювати очікуваний обсяг виробництва.

Кумулятивний метод заснований на використанні кумулятивного коефіцієнта, який змінюється залежно від кількості років, що залишилися до кінця очікуваного терміну експлуатації об'єкта, та передбачає визначення суми амортизаційних відрахувань об'єкта основних засобів,

Метод зменшення залишкової вартості передбачає визначення річної суми амортизації об'єктів основних засобів. Оскільки при застосуванні цього методу сума амортизації нараховується нерівномірно, також нерівномірно накопичується сума зносу і зменшується залишкова вартість. В останньому році експлуатації об'єкта залишкова вартість наближається до ліквідаційної вартості.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовують до тих засобів, які мають максимальну віддачу на початку строку експлуатації. У цьому разі норму визначають як подвійну норму прямолінійного методу. Для деяких об'єктів, зокрема для комп'ютерів, які зазнають швидкого морального зносу, метод прискореного зменшення залишкової вартості є найбільш прийнятним .

Нематеріальний актив підлягає амортизації, коли має визначений строк корисного використання (експлуатації).

Об'єкти нематеріальних активів з невизначеним строком корисного використання (експлуатації) не амортизуються.

Нарахування амортизації об'єкта нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку його корисного використання, який встановлюється суб'єктом державного сектору при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс).

При визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів ураховуються такі фактори:

- моральний знос (амортизація), що передбачається;
- залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів суб'єкта державного сектору;
- очікуване використання нематеріального активу з урахуванням морального зносу (амортизації);
- строки корисного використання (експлуатації) подібних нематеріальних активів;
- правові або інші обмеження щодо строку корисного використання (експлуатації) нематеріального активу.

Строк корисного використання об'єкта нематеріальних активів переглядається в кінці звітної року, якщо в наступному звітному році очікуються зміни строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів або зміни умов отримання майбутніх економічних вигод від його використання.

Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання в кінці кожного року оцінюються на наявність ознак невизначеності обмеження строку їх корисного використання та за відсутності таких ознак суб'єктом бухгалтерського обліку в державному секторі встановлюється строк корисного використання таких нематеріальних активів.

Амортизація нематеріального активу нараховується виходячи з нового строку використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем змін.

Вартість об'єкта нематеріальних активів розподіляється на систематичній основі протягом строку його корисного використання (експлуатації) шляхом нарахування амортизації на дату балансу щокварталу діленням річної суми амортизації на 4. За рішенням керівника суб'єкта державного сектору у розпорядчому документі

про облікову політику може бути передбачено нарахування амортизації на річну дату балансу.

Облік нарахованого зносу (амортизації) ведеться на рахунку 13 «Знос необоротних активів», який призначений для узагальнення інформації про нараховану амортизацію і індексацію зносу необоротних матеріальних і нематеріальних активів, що підлягають амортизації [9].

Для обліку амортизації основних засобів та нематеріальних активів використовуються наступні первинні документи:

- ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для промислових підприємств);
- ОЗ-15 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для будівельних організацій);
- ОЗ-16 «Розрахунок амортизації по автотранспорту»;
- ВНА-1 «Відомість обліку нематеріальних активів нарахованої амортизації»

Нарахування зносу (амортизації) відображається по кредиту рахунку 13 «Знос необоротних активів», списання (зменшення) суми раніше нарахованої амортизації - по дебету. Субрахунки рахунку 13 «Знос необоротних активів» наведені в табл. А2 Додатку А.

Зменшення суми раніше нарахованої амортизації може відбуватися в результаті:

- вибуття необоротних активів у зв'язку з їх реалізацією;
- внеску в статутний капітал інших підприємств;
- при безкоштовній передачі;
- при ліквідації необоротних активів;
- при списанні у зв'язку з нестачею чи псуванням.

Аналітичний облік зносу необоротних активів ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів і нематеріальних активів.

Нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів відображається відповідною кореспонденцією рахунків (табл. Б2 Додатку Б)

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 13 «Знос необоротних активів» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 13, а при автоматизованій формі – в відповідних машинограмах.

Облік вибуття основних засобів і нематеріальних активів. Методологічні засади бухгалтерського обліку вибуття основних засобів та нематеріальних активів регламентуються П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», затвердженими Наказом Міністерства фінансів України. Основні засоби та нематеріальні активи підлягають списанню з балансу в разі їх вибуття або неможливості отримання підприємством у подальшому економічних вигод від їх використання або утримання [4, 5].

Вибуття основних засобів та нематеріальних активів з балансу підприємства може здійснюватися різними шляхами, які наведено в рис. 1.2.

Рис. 1.2 – Шляхи вибуття нематеріальних активів з обліку підприємства [18]

Списання (ліквідація) основних засобів може відбутися за двох причин:

- самостійне рішення власника;
- незалежні від власника обставини (викрадення, зруйнування, пожежа, стихійне лихо, об'єкт не може використовуватися за первісним призначенням).

При вибутті основних засобів комісія, створена за наказом керівника підприємства, складає:

- ОЗ-1 «Акт приймання-передачі основних засобів»;
- ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»;
- ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»;
- «Акт списання вилучених документів з бібліотечних фондів»

в яких вказуються такі дані: первісна вартість об'єкта, що вибуває, сума нарахованого зносу за час експлуатації, залишкова вартість, причина вибуття, витрати, пов'язані з вибуттям об'єкта, а також сума отриманого доходу. На підставі первинних документів здійснюються відповідні записи в аналітичному і синтетичному обліку основних засобів.

У разі вибуття об'єктів основних засобів, які раніше було переоцінено, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта основних засобів включають до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу. Перевищення сум попередніх дооцінок об'єкта основних засобів над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта основних засобів може щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації, включатися до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу. До складу нерозподіленого прибутку в разі вибуття цього об'єкта включають залишок перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок такого об'єкта, що відображений у складі додаткового капіталу. Відомості про суму перевищення попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок об'єкта, включених до складу нерозподіленого прибутку, заносять до реєстрів аналітичного обліку основних засобів.

Фінансовий результат від вибуття об'єктів основних засобів визначається вирахуванням з доходу від вибуття основних засобів їхньої залишкової вартості, непрямих податків і витрат, пов'язаних із вибуттям основних засобів.

Бухгалтерський облік реалізації основних засобів має наступні особливості:

- треба спочатку вивести зі складу основних засобів та відправити на рахунок 286 «Необоротні активи і групи вибуття, призначені для продажу». Це здійснюється

через вимоги п. 1 розд. II П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Облік на субрахунку 286 ведеться за найменшою з 2-х величин: або за залишковою вартістю або за чистою реалізаційною вартістю (вартість реалізації за мінусом витрат на реалізацію);

- продаж ОЗ відображається за аналогією з продажем виробничих запасів з використанням субрахунку 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів» та 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів».

Особливістю бухгалтерського обліку безоплатної передачі основних засобів є те, що дохід не визнається, відбувається тільки списання залишкової вартості на інші витрати та списання накопиченого зносу.

Внесення основних засобів до капіталу інших підприємств має наступні особливості:

- облік вибуття таких основних засобів схожий на продаж. Також такі внески треба спочатку вивести зі складу ОЗ та відправити на рахунок 286 «Необоротні активи і групи вибуття, призначені для продажу»;

- сам внесок до статутного капіталу іншого підприємства відображається в обліку не як дебіторська заборгованість, а як фінансова інвестиція, тобто рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»;

- залучення оцінювача може бути як необов'язковим, так і обов'язковим (внесок до акціонерних товариств) в залежності від ситуації (вид підприємства, наявність державної частки тощо).

Під продажем нематеріального активу слід розуміти відчуження виключного майнового права на такий об'єкт нематеріального активу. Після прийняття рішення про продаж у бухгалтерському обліку об'єкти нематеріального активу слід перевести до складу необоротних активів, що містяться для продажу, відповідно до норм П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

У податковому обліку потрібно керуватися п. 146.13, 146.14 ПК. Так, якщо дохід від продажу нематеріального активу перевищує його балансову вартість, різниця включається до доходу. Якщо фінансовий результат від'ємний (тобто дохід від продажу нижчий від балансової вартості нематеріального активу), то різниця відно-

ситься на витрати. Для цілей ПДВ операція з продажу нематеріального активу є об'єктом нарахування податкових зобов'язань, за винятком випадків продажу комп'ютерних програм, які звільняються від оподаткування згідно з п. 261 підрозд. 2 розд. XX ПК [3].

У разі вибуття нематеріального активу складається «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» (форма - НА-3) також його балансова вартість виключається з активу баланс, а фінансовий результат визначається як різниця між сумою чистих надходжень від продажу (чи іншого вибуття) нематеріального активу, та його балансовою вартістю і відображається у звіті про фінансові результати.

Для обліку вибуття основних засобів та нематеріальних активів на підприємстві використовується субрахунок 286 «Необоротні активи і групи вибуття, призначені для продажу».

На субрахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» ведеться облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, які визнаються утримуваними для продажу відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [9]. Типова кореспонденція обліку вибуття основних засобів та нематеріальних активів наведена в табл. Б3 Додатку Б.

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом 10,11,12 ведеться у відповідних машинограмах.

Довгострокові фінансові інвестиції. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції». Під довгостроковими фінансовими інвестиціями розуміються фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інші інвестиції, котрі не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент [7].

Розрізняють довгострокові фінансові інвестиції, що надають право власності (інвестиції в акції інших підприємств, внески до капіталу) та інвестиції, що утриму-

ються підприємством до їх погашення (боргові цінні папери, довгострокові векселі, інше).

Джерелами надходження довгострокових фінансових інвестицій є:

- придбання;
- обмін на цінні папери;
- обмін на інші активи

Рух довгострокових фінансових інвестицій на підприємстві відображається первинними документами: договір купівлі-продажу; прибутковий касовий ордер; видатковий касовий ордер; накладна; платіжне доручення; акт приймання-передачі основних засобів; довідка бухгалтерії; розрахунок бухгалтерії.

Для обліку довгострокових фінансових інвестицій використовується рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції». Рахунок призначений для узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном, тощо. За дебетом рахунка відображається вартість довгострокових інвестицій, за кредитом - їх вибуття (списання) чи зменшення вартості, а також одержання дивідендів від об'єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі. Для більш точного відображення довгострокових фінансових інвестицій в обліку використовують субрахунки, які наведено в табл. А3 Додатку А.

Метод оцінки фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю застосовують до інвестицій, які утримують на підприємстві до їх погашення. Такі інвестиції здійснюються, як правило, способом придбання цінних паперів – облігацій, казначейських зобов'язань та ощадних сертифікатів банку. Після закінчення терміну обігу інвестору буде повернута номінальна вартість придбаного цінного папера.

Отже, амортизована вартість інвестицій – це теперішня вартість боргових цінних паперів на момент їх погашення, приведена до номіналу.

У міжнародній практиці передбачено два методи амортизації – прямолінійний та метод ефективної ставки відсотків. У нашій країні перевага віддається останньому, як більш точному й методологічно правильному.

Амортизована собівартість фінансових інвестицій (АСФІ) – собівартість фінансових інвестицій з урахуванням часткового їх списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії): $АСФІ = \text{первісна собівартість} + (-) \text{накопичена сума амортизації дисконту (премії)}$.

Таким чином, амортизована собівартість визначається способом коригування первісної вартості на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

Як зазначалося вище, дисконт (премія) виникає у разі відхилення ринкової вартості облігації від номіналу. Якщо інвестор сплачує більше номіналу, вважається, що боргові зобов'язання придбані з премією, якщо менше – з дисконтом.

Дисконт і премія амортизуються інвестором протягом періоду з дати придбання до дати погашення за методом ефективної ставки відсотка. Сума амортизації дисконту або премії нараховується одночасно з нарахуванням відсотка, що підлягає отриманню.

При вибутті (продажу, обміні тощо) цінних паперів можуть застосовуватися такі методи їх оцінки:

- за вартістю одиниці кожного цінного папера (або одного виду);
- за середньою вартістю;
- за вартістю перших за часом закупівель (метод ФІФО).

Як правило, метод оцінки ФІФО використовується підприємствами, що є професійними учасниками ринку цінних паперів. Поточні активи не повинні оцінюватися дорожче їхньої чистої вартості реалізації, що дорівнює сумі грошових коштів, які отримають підприємства після їх продажу, мінус витрати, необхідні для їх підготовки до продажу організації самого процесу продажу.

За кожним пакетом придбаних цінних паперів у двох примірниках складається реєстр, який повинен містити такі обов'язкові реквізити: найменування емітента; номінальну вартість цінного папера; купівельну вартість; номер, серію тощо; загальну кількість; дату купівлі; дату продажу. Всі цінні папери описують у книзі обліку цінних паперів, яка повинна бути зброшурована, скріплена печаткою підприємства та підписами керівника і головного бухгалтера, сторінки пронумеровані. Виправ-

лення в книгу можна вносити лише з дозволу керівника та головного бухгалтера із зазначенням дати виправлень.

На розрахунок премії або дисконту складається довідка бухгалтерії. Коли придбані підприємством акції, облігації або інші цінні папери передаються банку на тимчасове зберігання, то в реєстрах аналітичного обліку посилаються на відповідний документ, який одержано з банку. Типова кореспонденція обліку довгострокових фінансових інвестицій наведено в табл. Б4 Додатку Б.

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 14, аналітичний облік у відомості 4.2 за видами цих інвестицій а при автоматизованій формі – в відповідних машинограмах.

Капітальні інвестиції. Капітальні інвестиції – інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів.

Затрати на будівництво, виготовлення, придбання і поліпшення об'єктів (капітальні інвестиції) групуються за такими напрямками робіт (витрат): проектно-вишукувальні роботи; будівельні роботи; роботи з монтажу устаткування; придбання устаткування, що потребує монтажу; придбання устаткування, що не потребує монтажу, інструментів та інвентарю; інші капітальні роботи і затрати.

Рух капітальних інвестицій на підприємстві відображається первинними документами:

- «Акт приймання виконаних підрядних робіт»;
- «Довідка про вартість виконаних робіт та витрати»;
- «Лімітно-забірна картка»;
- «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;
- «Інвентарна картка обліку основних засобів»;
- «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»;
- «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;

– «Акт приймання-здачі відремонтованих і реконструйованих (модернізованих) об'єктів»;

Бухгалтерський облік капітальних інвестицій ведеться на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». За дебетом рахунка відображаються витрати на придбання, створення та поліпшення необоротних активів, за кредитом — їх списання на собівартість прийнятих в експлуатацію об'єктів. Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» має субрахунки, призначення яких представлено в табл. А4 Додатку А [9].

Аналітичний облік капітальних інвестицій здійснюється за видами основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та за окремими інвентарними об'єктами. Важливою складовою капітальних інвестицій є капітальне будівництво.

Бухгалтерські проведення з обліку капітальних інвестицій наведено в табл. Б5 Додатку Б.

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 14, аналітичний облік у відомості 4.2 за видами цих інвестицій а при автоматизованій формі – в відповідних машинограмах.

Довгострокові біологічні активи. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів в сільськогосподарських підприємствах *довгострокові біологічні активи* - це біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в іншій спосіб економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців.

Джерелами надходження довгострокових біологічних активів є:

- придбання за плату у постачальників;
- переведення зі складу поточних біологічних активів (переведення тварин до основного стада робочої і продуктивної худоби);
- безоплатне одержання від юридичних і фізичних осіб та одержання в якості внеску до статутного капіталу;
- закладання (вирощування) багаторічних насаджень.

Рух довгострокових біологічних активів на підприємстві відображається первинними документами:

- Акт приймання довгострокових біологічних активів тваринництва (формування основного стада)» (ДБАСГ-2);
- Акт на списання довгострокових біологічних активів тваринництва (ДБАСГ-4) ;
- Акт на оприбуткування приплоду тварин (ПТБАСГ-3) ;
- Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) (ф. № ПБАСГ-6) ;
- Накопичувальний акт на оприбуткування приплоду звірів (ПБАСГ-7) ;
- Відомість зважування тварин (ПБАСГ-10) ;
- Розрахунок визначення приросту (ПБАСГ-11).

На підприємстві довгострокові біологічні активи обліковуються на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи», який призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди довгострокових біологічних активів, крім плодоносних рослин, які обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби». За дебетом рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» відображається надходження довгострокових біологічних активів, за кредитом - їх вибуття.

Нарахування амортизації довгострокових біологічних активів відображається на субрахунку 134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів». На цьому субрахунку узагальнюється інформація про суму амортизації, нарахованої на довгострокові біологічні активи, облік яких ведеться на субрахунках 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» та 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю».

Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на підприємстві наведені в табл. Б6 Додатку Б.

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» та 13 «Знос необоротних активів» ведеться у відповідних машинограмах

Довгострокова дебіторська заборгованість. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку підприємства інформації про довгострокову дебіторську заборгованість та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. При цьому дебіторами слід вважати юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

На підприємстві дебіторська заборгованість виникає:

- у результаті реалізації продукції, товарів, робіт, послуг покупцям і замовникам або внаслідок видачі авансів іншим підприємствам та підзвітним особам;
- у результаті господарських операцій, не пов'язаних з купівлею-продажем товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг.

Облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», який призначено для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу, для обліку активів, використання яких, як очікується, неможливо протягом дванадцяти місяців з дати балансу, а також для обліку інших необоротних активів, які не знайшли безпосереднього відображення на інших рахунках обліку необоротних активів. За дебетом рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості та одержання інших необоротних активів, за кредитом - погашення (списання) довгострокової дебіторської заборгованості та вибуття інших необоротних активів. Для більш детальнішого відображення довгострокової дебіторської заборгованості підприємства рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» поділяється на субрахунки, які наведено в табл. А5 Додатку А. Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів ведеться за кожним дебітором, за ви-

дами заборгованості, термінами її виникнення й погашення, за видами інших необоротних активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення. Теперішня вартість – це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Ставка дисконту базується на ринковій ставці відсотка (до вирахування податку), що використовується в операціях з аналогічними активами та зобов'язаннями. За відсутності ринкової ставки відсотка ставка дисконту базується на ставці відсотка на можливі позики підприємства або розраховується за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства.

Як правило, ставка дисконтування складається з трьох складових: відсоткова ставка на позикові кошти – це та винагорода, яку отримав би кредитор, якби надав у користування на певний строк певну суму коштів; відсоткова ставка кредитного ризику – ризик, який враховує кредитор у разі неповернення позиченої суми; очікувана процентна ставка інфляції. Під час визначення ставки дисконту враховуються ризики, крім ризиків, що були враховані під час визначення майбутніх грошових потоків.

Типова кореспонденція обліку довгострокової дебіторської заборгованості наведена в табл. Б7 Додатку Б.

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 18, аналітичний облік – в відповідних машинограмах.

Інформація про необоротні активи на підприємстві відображається в наступних формах фінансової звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» в рядочках 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1030, 1040, 1050 та 1090;
- форма №5 «Примітки до фінансової звітності» в розділі 1 «Нематеріальні активи», 2 «Основні засоби» та 3 «Капітальні інвестиції».

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК»

ТОВ «Дружба Сільськогосподарський виробничий кооператив» був зареєстрований 21.03.2000р., є структурою недержавної форми власності. Керівником є Чиклікчи Георгій Гаврилович.

Підприємство розташоване за адресою: Одеська область, Саратський район, село Зоря, вулиця Троїцька, б.159.

Основним видом діяльності є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

До інших видів діяльності, на яких спеціалізується кооператив належать:

- вирощування рису, овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, зерняткових і кісточкових фруктів, інших однорічних і дворічних культур, винограду;

- розведення великої рогатої худоби молочних порід, коней та інших тварин родини конячих, овець і кіз, свиней, свійської птиці;

- допоміжна діяльність у тваринництві;

- складське господарство;

- перероблення молока, виробництво масла та сиру;

- виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання;

- виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах

- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;

- інші види роздрібною торгівлі в неспеціалізованих магазинах;

- вантажний автомобільний транспорт;

- транспортне оброблення вантажів;

- надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» за період 2020-2021 рр., наведені табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2020-2021 роки*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1.Обсяг продукції в натуральному виразі, т	1716	1191	-525	-30,5
2.Обсяг продукції в оптових цінах без ПДВта акцизного збору, тис.грн.				
- у діючих оптових цінах	33299,8	32060,2	-1239,6	-3,7
- у порівнянних оптових цінах	44041,1	32060,2	-11980,9	-27,2
3.Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн.	19405,5	26918,7	7513,2	38,7
4.Чистий дохід від реалізації продукції(товарів,робіт, послуг), тис.грн.	93190	143652	50462	54,1
5.Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	105161	85984	-19177	-18,2
6.Адміністративні витрати, тис.грн.	4152	4675	523	12,6
7. Витрати на збут, тис.грн.	859	3824	2965	в 3,4 р.
8.Валовий прибуток, тис.грн.	-11971	57668	69639	в 5,8 р.
9.Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	110172	112235	2063	1,9
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	112,85	59,9	-52,95	-46,9
11.Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн. в тому числі:	-17103	47158	64261	в 3,8 р.
- від основної операційної діяльності	-16982	49169	66151	в 3,9 р.
- від іншої операційної діяльності	-587	-1938	-1351	в 2,3 р.
- від фінансової діяльності	485	3	-482	-99,4
- від іншої діяльності	-19	-76	-57	в 3 р.
12.Чистий прибуток, тис.грн.	-17103	47158	64261	в 3,8 р.
13.Матеріальні витрати, тис.грн.	91092	110137	19045	20,9
14.Матеріаловіддача, грн.	0,366	0,291	-0,075	-20,5
15. Матеріаломісткість продукції, грн.	2,73	3,44	0,71	26
16.Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	122	126	4	3,3
17.Продуктивність праці одного штатногопрацівника облікового складу, грн.	360992,6	254446	-106546,6	-29,5
18.Фонд оплати праці штатних працівниківоблікового складу, тис.грн.	11403	15009	3606	31,6
19.Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн.	93467,2	119119	25651,8	27,4
20.Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис.грн.	119714	124240	4526	3,8
21.Фондовіддача, грн.	0,368	0,258	-0,11	-29,9
22.Фондорентабельність, %	-14,3	38,0	53,8	х
23.Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	127780,5	133699,5	5919	4,6
24.Рентабельність продукції, %	-12,8	40,1	52,9	х
25.Рентабельність виробництва, %	-6,9	18,3	25,2	х

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

З даних табл. 2.1 видно, що в звітному році порівняно з попереднім обсяг продукції зменшився: в натуральному виразі – на 525 т. або на 30,5%, в діючих цінах – на 1239,6 тис. грн. або на 3,7%, а в порівняних цінах – на 11980,9 тис. грн. або на 27,2%. Але середня оптова ціна за 1 т. продукції зросла на 7513,2 грн. або на 38,7 %, що свідчить про виробництво підприємством більш дорогої продукції .

Чистий дохід від реалізації продукції в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 50462 тис.грн. або на 54,1% .Повна собівартість реалізованої продукції в звітному році збільшилась на 2063 тис. грн. або на 1,9 %, це відбулось за рахунок збільшення витрат на збут в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 2965 тис.грн. або в 3,4 рази , а адміністративних витрат – на 523 тис.грн. або на 12,6%, проте собівартість реалізованої продукції зменшилась на 19777 тис. грн. або на 18,2 %. Це призвело до зменшення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 52,95 коп. .

Фінансовий результат діяльності підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 64261 тис. грн, або в 3,8 рази. Причиною цього стало збільшення прибутку від реалізації продукції на 66151 тис. грн. або в 3,9 рази; негативний вплив здійснило збільшення збитку від іншої операційної діяльності на 1351 тис. грн. або в 2,3 рази, збитку від іншої діяльності на 57 тис. грн або в 3 рази та зменшення прибутку від фінансової діяльності на 482 тис.грн .

На підприємстві погіршилось використання таких ресурсів:

– матеріальних, про що свідчить зменшення матеріаловіддачі на 0,075 та збільшення матеріаломісткості на 0,71;

– трудових, про що свідчить зменшення продуктивності праці 1 працівника облікового складу на 106546,6 тис.грн. або на 29,5%, водночас, середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу підвищилась на 25651,8 грн. або на 27,4%;

– основних засобів, про що свідчить зменшення фондівіддачі на 0,11 грн., що негативно характеризує використання основних засобів.

Фондорентабельність в звітному році порівняно з попереднім збільшилась

на 53,8 або в 3,8 рази. що характеризує ефективність використання основних фондів за величиною одержаного чистого прибутку.

Збільшилися показники рентабельності: продукції – на 52,9 % пункти, та рентабельності виробництва на 24,2 % пункти, що відбулось переважно за рахунок збільшення чистого доходу на 50462 тис.грн. та чистого прибутку на 64261 тис.грн., відповідно.

Таким чином , можна зробити висновок про наявність тенденції до покращення діяльності ТОВ “Дружба СВК” впродовж двох років.

2.2. Економічний аналіз необоротних активів підприємства

Необоротні активи становлять вагомую частину активів будь-якого підприємства, тому у сучасних умовах їх аналіз відіграє визначальну роль. Зростання виробничого потенціалу країни в цілому викликає необхідність підвищення ефективності використання необоротних активів кожного окремого підприємства, незалежно від форми власності, для досягнення високих кінцевих результатів. Його актуальність визначається наступними моментами:

- постійне прискорення темпів розвитку науково-технічного прогресу збільшує масу та різноманітність необоротних активів;
- прогрес насичення високого технічного рівня здійснюється шляхом реконструкцій та технічного переоснащення підприємств.

Дослідженням питань аналізу необоротних активів приділяли увагу, такі науковці, як Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М., Костюк О.В., Гнатенко Є.П., Данилова Є.І., Бенько І.Д., Сисюк С.В., Загородній А.Г. та інші. Проведений аналіз економічної літератури дозволяє зробити висновок про відсутність єдиної та спільної методики проведення аналізу необоротних активів. Тому метою роботи є аналіз економічної літератури та нормативних актів з питання аналізу необоротних активів.

В таблиці 2.2 наведено підходи до аналізу необоротних активів, що є найбільш розповсюдженими в економічній літературі (за науковим підходом).

Таблиця 2.2– Підходи до методики аналізу необоротних активів за науковим підходом*

Науковець	Методика проведення аналізу необоротних активів
Єгорова О. В., Дорогань- Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз динаміки (за видами у натуральному та вартісному виразах). 2. Оцінка складу та структури шляхом визначення структурних показників – питомої ваги (у відсотках) вартості окремих видів необоротних активів з урахуванням їх поділу на види за рядом класифікаційних ознак, що будуть розглянуті нижче. 3. Оцінка стану необоротних активів. 4. Оцінка забезпеченості окремими видами активів (основними засобами, довгостроковими біологічними активами, земельними ресурсами тощо). 5. Аналіз ефективності використання. 6. Виявлення резервів інтенсивності оновлення та поліпшення використання необоротних активів, строку їхнього використання, темпів і способів їх відтворення, визначення напрямів майбутніх інвестицій, оцінка строку окупності капітальних вкладень.
Костюк О. В Гнатенко Є.П	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз динаміки необоротних активів. 2. Темпи зростання загального обсягу необоротних активів зіставляють з темпами зростання обсягу виробництва і реалізації продукції. 3. Аналізу складу і структури необоротних активів. 4. Висновки щодо орієнтації підприємства на певний напрям розвитку.
Данилова Є.І.	<p>Розглядає лише аналіз основних засобів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Встановлення складу і технічного стану основних засобів на початку і в кінці звітної періоду. 2. Виявлення рівня прогресивності активної частини основних засобів. 3. Розрахунок показників руху основних засобів. 4. Аналіз джерел надходження основних засобів та їх вибуття. 5. Аналіз показників забезпеченості. 6. Аналіз показників ефективності використання основних засобів
Бенько І.Д., Сисяк С.В.	<p>Розглядають аналіз основних засобів за напрямками:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз структури та динаміки основних засобів. 2. Аналіз забезпеченості основними засобами. 3. Аналіз показників руху основних засобів. 4. Аналіз ефективності використання основних засобів
Загородній А. Г.	<p>Розглядає аналіз основних засобів:</p> <p>Аналіз забезпеченості основними засобами починається з оцінки відповідності їх наявної кількості за складом і структурою нормативним потребам бюджетної установи, які визначаються, виходячи з її потужності, обсягу та функціональних особливостей діяльності</p>

*складено автором з використанням джерел [29]

З табл. 2.2 видно, що в економічній літературі найбільш розповсюдженими є два підходи до аналізу необоротних активів: деякі автори розглядають аналіз необоротних активів, а інші – зводять його лише до аналізу основних засобів.

На нашу думку аналіз необоротних активів необхідно проводити за наступними етапами:

- аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів;

- аналіз наявності та руху необоротних активів;
- аналіз ефективності використання необоротних активів;
- аналіз елементів необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів тощо)

Аналіз необоротних активів здійснюється за даними форм звітності:

- №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- №2 «Звіт про фінансові результати підприємства (Звіт про сукупний дохід)»;
- №5 «Примітки до річної фінансової звітності»;
- №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції».

При цьому в процесі аналізу даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» також аналізуються дані аналітичного обліку, в яких інформація є більш розширеною.

На першому етапі проводиться аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів з використанням прийомів вертикального та горизонтального аналізу.

Другий етап - аналіз наявності та руху необоротних активів, здійснюється за даними форми №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» проводиться шляхом визначення руху необоротних активів протягом року за їх складовими: матеріальними, нематеріальними активами та незавершеними капітальними інвестиціями.

Третій етап - аналіз ефективності використання необоротних активів здійснюється за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати підприємства (Звіт про сукупний дохід)» шляхом розрахунку показників ефективності використання необоротних активів: рентабельності та коефіцієнту віддачі необоротних активів.

Заключний етап полягає в проведенні аналізу елементів необоротних активів, який включає аналіз руху, стану, структури та ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів підприємства.

Аналіз руху основних засобів та нематеріальних активів підприємства здійснюється за даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ I, II). На цьому етапі визначається зміна та рух основних засобів та нематеріальних активів протягом року, а також розраховуються коефіцієнти: вводу, вибуття та приросту основних засобів та нематеріальних активів протягом звітного періоду (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Методика розрахунку аналітичних показників для аналізу необоротних активів підприємства*

Найменування показника	Розрахунок	Характеристика показника
Рентабельність необоротних активів, %	$R_{на} = ЧП/НА_{сер} * 100\%$, де ЧП – чистий прибуток $НА_{сер}$ – середня річна вартість необоротних активів	Характеризує величину чистого прибутку, що припадає на кожен гривню необоротних активів. Може розраховуватись у відсотках. Зростання цього показника є позитивним результатом.
Коефіцієнт віддачі необоротних активів, грн./грн.	$K_{вд} = ЧД + Д_{уч} + Д_{фін} + Д_{інш} / НА_{сер}$, де ЧД – чистий дохід $Д_{уч}$ – дохід від участі в капіталі $Д_{фін}$ – дохід від фінансових операцій $Д_{інш}$ – дохід від іншої діяльності $НА_{сер}$ – середня річна вартість необоротних активів	Показує покращення ефективності використання необоротних активів.
Коефіцієнт вводу основних засобів (нематеріальних активів)	$K_{вв} = \Phi_в / \Phi_к$, де $\Phi_в$ – вартість введених основних виробничих засобів $\Phi_к$ – балансова вартість основних виробничих засобів	Показує частку введених основних засобів (нематеріальних активів) у загальній їх вартості
Коефіцієнт вибуття основних засобів (нематеріальних активів)	$K_{вб} = \Phi_у / \Phi_к$, де $\Phi_у$ – вартість уведених основних виробничих засобів $\Phi_к$ – балансова вартість основних виробничих засобів	Характеризує інтенсивність вибуття основних засобів (нематеріальних активів)
Коефіцієнт приросту основних засобів (нематеріальних активів)	$K_{пр} = (\Phi_в - \Phi_у) / \Phi_к$, де $\Phi_в$ – вартість введених основних виробничих засобів $\Phi_у$ – вартість уведених основних виробничих засобів $\Phi_к$ – балансова вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь збільшення основних засобів (нематеріальних активів) у звітному періоді проти минулого періоду
Продовження табл.2.3 Коефіцієнтів зносу основних засобів (нематеріальних активів)	$K_{зн} = Зн / \Phi_к$, де $Зн$ – сума зносу основних виробничих засобів $\Phi_к$ – балансова вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь зносу основних засобів (нематеріальних активів)

Найменування показника	Розрахунок	Характеристика показника
Коефіцієнтів придатності основних засобів (нематеріальних активів)	$K_{np} = 1 - K_z$, де K_z – коефіцієнтів зносу основних засобів (нематеріальних активів)	Відображає частину основних засобів (нематеріальних активів) придатну до експлуатації
Фондовіддача	$\Phi_{від} = B_n / \Phi_k$, де B_n - <i>вартість виробленої продукції</i> Φ_k – <i>балансова вартість основних виробничих засобів</i>	Характеризує ефективність використання основних засобів (нематеріальних активів). Відображає суму виробленої продукції на одну гривню необоротних активів.
Фондомісткість	$\Phi_{мс} = \Phi_k / B_n$, де B_n - <i>вартість виробленої продукції</i> Φ_k – <i>балансова вартість основних виробничих засобів</i>	Характеризує забезпеченість підприємства основних засобів (нематеріальних активів)

*складено автором з використанням джерел [14, 31]

Аналіз стану основних засобів та нематеріальних активів підприємства здійснюється, виходячи з даних першого розділу активу балансу підприємства «Необоротні активи» форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та полягає в визначенні стану основних засобів та нематеріальних активів та їх придатності до використання шляхом розрахунку коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів та нематеріальних активів табл. 2.3, в разі виявлення значного зносу (амортизації) об'єктів, підприємству надаються рекомендації щодо їх покращення.

Аналіз структури основних засобів (нематеріальних активів) за основним видом діяльності здійснюють за даними розділу II (I) форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», шляхом визначення частки кожного елементу у складі основних засобів (нематеріальних активів) за допомогою прийому вертикального аналізу. По завершенню проводиться аналіз ефективності використання основних засобів (нематеріальних активів) шляхом розрахунку показників: фондівіддачі та фондомісткості та визначається їх вплив на динаміку обсягу виробництва продукції (табл. 2.3).

Аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 рр. проведемо за розглянутими етапами.

Перший етап – аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів здійснюємо за допомогою табл. 2.4 за даними форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Таблиця 2.4 - Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів*

Показник	Абс. величина		Питома вага, %		Відхилення			
	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	абс.	пит. ваги	в % до величини на початок звітнього року	в % до величини зміни необоротних активів
Необоротні активи, тис. грн., в т.ч.	73678	73128	100,0	100,0	-550	x	-0,75	100,0
- незавершені капі- тальні інвестиції	1174	501	1,59	0,68	-673	-0,91	-57,33	-122,36
- основні засоби	67258	67487	91,29	92,29	229	1	0,34	41,63
- нематеріальні ак- тиви	-	-	-	-	-	-	-	-
-довгострокові біо- логічні активи	5245	5139	7,12	7,03	-106	-0,09	-2,02	-19,27
- довгострокова де- біторська заборгова- ність	-	-	-	-	-	-	-	-
- довгострокові фі- нансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
- інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	-	-

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

З табл. 2.4 видно, що необоротні активи зменшились на 550 тис. грн. або на 0,75% на кінець звітнього року порівняно з початком. Це відбулося за рахунок зменшення незавершених капітальних інвестицій на 673 тис.грн. або на 57,33% та довгострокових біологічних активів на 106 тис.грн або 2,02%, також відбулось збільшення основних засобів на 229 тис.грн або 0,34%. Найбільшу питому вагу у складі необоротних активів на початок звітнього року займали основні засоби 91,29%, питома вага довгострокових біологічних активів – 7,12%, незавершених капітальних інвестицій склала 1,59%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни у структурі необоротних активів: збільшилась питома вага основних засобів на 1%, та зменши-

лась питома вага незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,91% та 0,09% відповідно.

Другий етап – аналіз наявності та руху необоротних активів здійснюється за даними форми №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз наявності та руху необоротних активів*

Види активів	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис.грн.	%			тис.грн.	тис.грн.
попередній рік						
Усього по підприємству, в т.ч.	123963	100	6902	4310	126555	100
– матеріальні активи	122050	98,46	6902	4310	125366	99,06
– нематеріальні активи	15	0,01	-	-	15	0,01
- незавершені капітальні інвестиції	1898	1,53	-	-	1174	0,93
звітний рік						
Усього по підприємству, в т.ч.	126555	100	10457	2274	134738	100
– матеріальні активи	125366	99,06	10457	2274	133549	99,12
– нематеріальні активи	15	0,01	-	-	15	0,01
– незавершені капітальні інвестиції	1174	0,93	-	-	1174	0,87

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

З табл. 2.5 видно, що необоротні активи підприємства впродовж досліджуваного періоду складаються з матеріальних активів (які представлені основними засобами та довгостроковими біологічними активами), нематеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій. Впродовж двох років найбільшу питому вагу у складі необоротних активів займали матеріальні активи, більше ніж 98%, питома вага незавершених капітальних інвестицій коливалась від 1,5% до 0,8%, питома вага нематеріальних активів становила 0,01%, а їх абсолютна величина протягом двох років не змінилась. Це свідчить про те, що впродовж двох років в структурі необоротних активів підприємства не відбулось значних змін.

Третій етап – аналіз ефективності використання необоротних активів складається табл. 2.6 за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати підприємства (Звіт про сукупний дохід)».

Таблиця 2.6 - Аналіз ефективності використання необоротних активів*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий прибуток, тис.грн.	-17103	47158	64261	в 3,8 р.
2. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	93190	143652	50462	54,1
3. Дохід від участі в капіталі, тис.грн	-	-	-	-
4. Дохід від фінансових операцій, тис.грн	485	221	-261	-53,81
5. Дохід від іншої діяльності, тис.грн	-	-	-	-
6. Середня річна вартість необоротних активів, тис.грн.	75835,5	73403	-2432,5	-3,21
7. Рентабельність необоротних активів, %	-22,55	64,25	86,8	x
8. Коефіцієнт віддачі необоротних активів, грн./грн.	1,24	1,96	0,72	x

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

З табл. 2.6 видно, що рентабельність необоротних активів в попередньому році мала від’ємне значення, в звітному році збільшилась на 86,8% пункти, це сталося за рахунок збільшення чистого прибутку на 64261 тис. грн або в 3,8р. та зменшення середньої річної вартості необоротних активів на 2432,5 тис.грн, або 3,21 %. Коефіцієнт віддачі необоротних активів збільшився на 0,72 грн за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 50462 тис.грн, або 54,1% та зменшення середньорічної вартості необоротних активів на 2432,5 тис.грн, або 3,21 %. Таким чином можна зробити висновок про покращення ефективності використання необоротних активів впродовж двох років.

Четвертий етап – аналіз елементів необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» проводиться за допомогою табл. 2.7 -2.10 та представлений аналізом основних засобів.

Аналіз наявності складу, структури та руху основних засобів здійснюється за даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ II), для чого складається аналітична (табл. 2.7). З табл. 2.7 можна зробити такий висновок: всі основні засоби, що перебували на балансі підприємства в попередньому і звітному році – це основні засоби основного виду діяльності.

Таблиця 2.7 – Аналіз наявності та руху основних засобів*

Основні засоби за видами економічної діяльності	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис.грн.	%	тис.грн.	тис.грн.	тис.грн.	%
попередній рік						
Усього по підприємству, в т.ч.	119359	100	3503	2793	120069	100
– основні засоби основного виду діяльності	119359	100	3503	2793	120069	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-
звітний рік						
Усього по підприємству, в т.ч.	120069	100	8722	380	128411	100
– основні засоби основного виду діяльності	120069	100	8722	380	128411	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

На основі даних таблиці визначається система показників, що характеризують рух основних засобів: коефіцієнт вводу, вибуття та коефіцієнт приросту.

	<i>попередній рік</i>		<i>звітний рік</i>	
<i>Коефіцієнт вводу</i>	3503	= 0,029	8722	
<i>Коефіцієнт вибуття</i>	2793		380	=0,068
	119359	= 0,023	120069	= 0,003
<i>Коефіцієнт приросту</i>	3503- 2793		8722-380	
	119359	= 0,006	120069	= 0,069

Впродовж двох років основні засоби на підприємство надходили про що свідчить значення коефіцієнту вводу та значення коефіцієнту приросту. Так, основні засоби, що надійшли склали в звітному році 7,26 % відносно їх первісної вартості на початок року, основні засоби, що вибули склали в звітному році 0,32 % відносно їх первісної вартості на кінець року при цьому коефіцієнт приросту склав 0,69%. На підприємстві спостерігається позитивна динаміка руху основних засобів.

Аналіз стану основних засобів підприємства здійснюють, виходячи з даних першого розділу активу балансу підприємства «Необоротні активи» форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз стану основних засобів*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Первісна вартість основних засобів, тис.грн.	120069	128411	8342
2. Знос основних засобів, тис.грн.	52811	60924	8113
3. Залишкова вартість основних засобів, тис.грн.	67258	67487	229
4. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,4398	0,4744	0,0346
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5602	0,5256	-0,0346

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

Дивлячись на результати розрахунків таблиці 2.8 можна зробити висновок, що підприємство має досить придатні до експлуатації основні засоби. Так, як в попередньому році придатні до експлуатації основні засоби склали 56,02 % відносно їх первісної вартості, а в звітному вони році зменшуються до – 52,56%. Відповідно, зношені основні засоби склали 43,98 % і 47,44 % відносно їх первісної вартості. Проте, ми бачимо збільшення коефіцієнта зносу на 3,46% відносно попереднього року тому підприємству необхідно впроваджувати заходи щодо оновлення основних засобів.

Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності здійснюють за даними розділу II форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою аналітичної табл. 2.9.

Таблиця 2.9– Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності*

Показники	Наявність на кінець року, тис.грн.		Структура, %	
	попереднього року	звітнього року	попереднього року	звітнього року
Усього основних засобів за основним видом діяльності	120069	128411	100,00	100,0
1. Будівлі, споруди та передавальні пристрої	22894	25339	19,08	19,73
2. Машини та обладнання	86997	92875	72,45	72,33
3. Транспортні засоби	9977	9963	8,3	7,76
4. Інструменти, прилади, інвентар	32	32	0,03	0,02
5. Інші основні засоби	-	-	-	-
6. Малоцінні необоротні матеріальні активи	169	202	0,14	0,16
7. Інші необоротні матеріальні активи	-	-	-	-

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

Як бачимо з табл. 2.9 в структурі основних засобів основного виду діяльності у попередньому році в структурі основних засобів основного виду діяльності найбі-

льшу питому вагу займають машини та обладнання 72,45%, питома вага будівель, споруд та передавальних пристроїв складала 19,08%, транспортних засобів – 8,3%, інструментів, приладів, інвентарю – 0,03%, малоцінних необоротних матеріальних активів -0,14%. У звітному році в структурі основних засобів за основним видом діяльності значних змін не відбулось.

Загальними показниками ефективності використання основних засобів є фондоддача і фондомісткість. Для аналізу цих показників складається аналітична табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз впливу фондоддачі на динаміку виробництва продукції*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			Всього	в т.ч. за рахунок	
				основних засобів	фондоддачі
1. Обсяг продукції в порівняних цінах, тис.грн.	44041,1	32060,2	-11980,9	1665,57	-13666,4
2. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис.грн	119714	124240	4526	1665,57	x
3. Фондоддача, грн	0,368	0,258	-0,11	x	-13666,4
4. Фондомісткість, грн	2,72	3,875	1,155	x	x

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

З табл. 2.10 видно, що обсяг продукції (товарів, робіт, послуг) в порівняних оптових цінах зменшився на 11980,9 тис. грн. На це вплинули наступні фактори: збільшення середньої річної вартості основних засобів основної діяльності на 4526 тис.грн. призвело до зменшення обсягу продукції на 1665,57 тис.грн.; зменшення фондоддачі на 0,11 грн. здійснило негативний вплив і призвело до зменшення обсягу продукції на 13666,4 тис. грн. Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність використання основних засобів в звітному році порівняно з попереднім погіршилась, що негативно характеризує діяльність підприємства.

3. СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ТОВ «ДРУЖБА СВК»

3.1. Характеристика організації обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Метою організації бухгалтерського обліку на ТОВ «Дружба СВК» є дотримання єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності.

Схематичне відображення організації бухгалтерського обліку наведено на рис. 3.1.

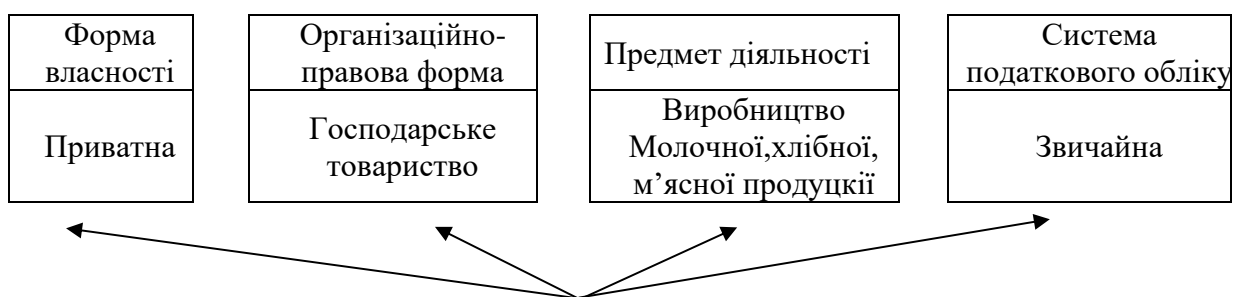

Рис.3.1 – Організація бухгалтерського обліку на ТОВ «Дружба СВК»

Основою бухгалтерського обліку в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р., який визначає правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Цей Закон набрав чинності з 1 січня 2000 р., водночас з цим почалася реалізація Програми реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, затвердженої постановою № 1706 Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. Цей Закон поширюється на всіх без винятку юридичних осіб.

Облікова політика ТОВ «Дружба СВК» складена та відповідає вимогам Закону України від 16 липня 1999 року № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій і подій на ТОВ «Дружба СВК» застосовують норми відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України. За відсутності необ-

хідних норм у вітчизняних П(С)БО застосовуються аналогічні норми системи міжнародних стандартів фінансової звітності МСБО – МСФЗ на підставі того, що національні стандарти не можуть суперечити міжнародним.

Господарська діяльність ТОВ «Дружба СВК» базується на раціональному використанні матеріальних і грошових ресурсів та робочого часу. Основне його завдання — випуск продукції чи торгівля товарами високої якості з найменшими витратами. Господарський облік – це спостереження, сприймання, вимірювання та реєстрація господарських фактів або реальних господарських процесів (купівля, виготовлення продукту, виконання роботи, надання послуги тощо) господарювання.

Складовими господарського обліку є оперативний, статистичний і бухгалтерський облік.

Оперативний облік – це спосіб спостереження і контролю за окремими операціями та процесами з метою управління ними. На ТОВ «Дружба СВК» оперативний облік здійснюється безпосередньо на робочому місці (виробничій ділянці, складі, цеху тощо).

Статистичний облік — це планомірне збирання й вивчення інформації про масові кількісні та якісні явища й закономірності загального розвитку за конкретних умов, місця й часу. Облік робочого часу – для нарахування заробіної плати, складання форм статистики. Звітності – перелік, що надаються у формах фінансової звітності.

Бухгалтерський облік — це спосіб суцільного документального спостереження й контролю за господарською та фінансовою діяльністю підприємств і організацій й відповідного відображення отриманої інформації.

Суть бухгалтерського обліку на ТОВ «Дружба СВК» визначають такі його властивості:

- систематичне і послідовне відображення всіх господарських операцій у міру їх здійснення;
- документальне обґрунтування господарських операцій;
- застосування різних способів обробки облікової інформації — рахунків, подвійних записів, балансу та ін.

Облік, аналіз і перевірка інформації ТОВ «Дружба СВК» спрямовані на:

- дотримання Положення про господарську діяльність;
- контроль за виконанням завдань виробництва щодо кількості, якості й асортименту;
- контроль за зберіганням власності підприємства;
- виявлення невикористаних резервів;
- контроль за оплатою праці;
- облік, аналіз і контроль за заощадженням і використанням коштів;
- контроль за рівнем рентабельності виробництва продукції;
- виявлення резервів подальшого збільшення виробництва;
- забезпечення наявності первинної документації;
- побудова обліку на підприємстві.

В обліку застосовують різні вимірники для відображення господарських засобів і процесів, що здійснюються на підприємстві, а також їх кількісних та якісних характеристик.

Облікові вимірники застосовують для оцінювання ефективності господарських операцій за кількісними та вартісними критеріями в бізнес-плані та державній фінансовій і статистичній звітності. Облікові вимірники поділяють на натуральні, трудові та грошові.

Натуральні вимірники застосовують для отримання інформації про господарські засоби та процеси в їх натуральному вираженні (через масу, об'єм, площу). Їх застосовують для обліку тільки однорідних об'єктів.

Трудові вимірники використовують для визначення кількості витраченої праці в одиницях робочого часу (хвилинах, годинах, днях, місяцях, роках). За допомогою трудових вимірників можна узагальнювати й порівнювати різнорідні величини.

Грошові вимірники застосовують для узагальненого відображення наявності та руху засобів підприємства, джерел їх формування, господарських процесів і результатів діяльності в єдиному грошовому вираженні (з метою планування та обліку процесів виробництва і обігу, визначення фінансових результатів підприємства).

Для обліку у ТОВ «Дружба СВК» застосовується план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій і організацій № 291 зі змінами та доповненнями. З метою забезпечення необхідної деталізації обліково-економічної інформації з дозволу головного бухгалтера вводиться додаткова система субрахунків. Облік витрат на підприємстві ведеться на рахунках класу 9 «Витрати діяльності», для обліку господарських операцій «СВК Дружба».

На ТОВ «Дружба СВК» використовується централізована форма організації бухгалтерського обліку (рис.3.2). Центральна бухгалтерія являє собою структурний підрозділ установи, який здійснює повний цикл облікового процесу в межах діяльності господарювання. В такому разі поділ облікових функцій відбувається в межах бухгалтерської служби.

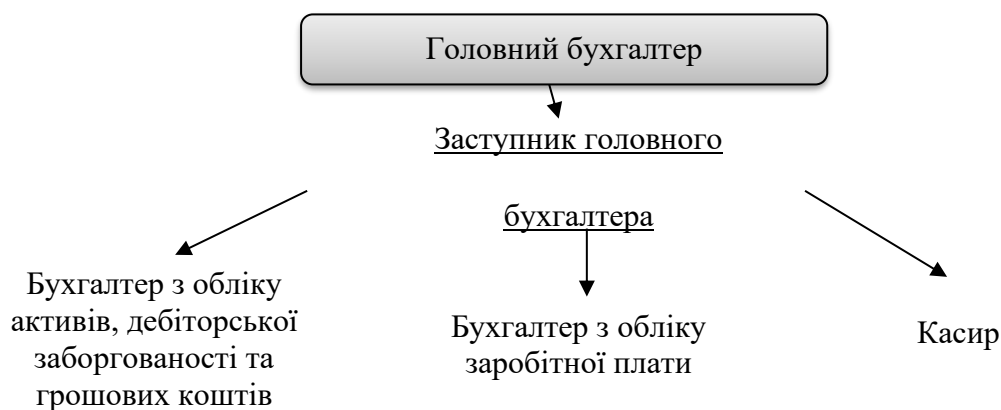

Рис.3.2 – Схема зображення централізованої форми організації бухгалтерського обліку на ТОВ «Дружба СВК»

Штат бухгалтерії на ТОВ «Дружба СВК» складається з головного бухгалтера Узунової І.Д., заступника головного бухгалтера Влаєва С.С., а також 2 бухгалтерів, кожен з яких відповідає за свою частку роботи згідно посадової інструкції та касира (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Склад бухгалтерії та зміст службових обов'язків бухгалтерів ТОВ «Дружба СВК»*

Посада	Скорочений зміст службових обов'язків
Головний бухгалтер	Загальне керування обліком та звітністю. Організовує контроль та ревізію. Перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію. Облік розрахунків з постачальниками послуг. Облік валютних операцій та розрахунків по податкам та платежам.
Заступник головного бухгалтера	Здійснює контроль за роботою з ведення бухгалтерського обліку зобов'язань і господарських операцій (реалізація послуг, розрахунків з постачальниками та замовниками за надані послуги, рух грошових коштів на валютних і гривневих рахунках). Веде оперативний облік надходжень і платежів грошових коштів, здійснювати обов'язковий продаж частини валютної виручки, розміщує вільні грошові кошти на банківських депозитних внесках, складає щомісячні оперативні дані про рух грошових коштів за транзитним і поточними рахунками підприємства. Бере участь у розробці та здійсненні заходів, спрямованих на дотримання фінансової дисципліни та раціональне використання ресурсів.
Бухгалтер з обліку активів, дебіторської заборгованості та грошових коштів	Веде облік матеріалів на підприємстві. Складає оборотні відомості за матеріальними рахунками 20,26 та ін. Веде облік за рахунками 10, 11, 12,13, 15, 22. Нараховує амортизацію нематеріальних активів. Веде облік розрахунків з покупцями. Веде облік за рахунками 361, 362. Веде облік матеріалів за субрахунками рахунку 20 та виробництва за рахунками 23, 25, 26 . Веде облік грошових коштів за рахунками 301,311,333.
Бухгалтер з обліку заробітної плати	Здійснює прийом, аналіз і контроль табелів обліку робочого часу і готує їх до лічильної обробки. Приймає і контролює правильність оформлення листків про тимчасову непрацездатність, довідок з догляду за хворими та інших документів, що підтверджують право на відсутність працівника на роботі, готує їх до лічильної обробки, а також для складання встановленої бухгалтерської звітності. Здійснює нарахування заробітних плат працівникам підприємства, здійснює контроль за витрачанням фонду оплати праці. Здійснює реєстрацію бухгалтерських проводок та їх рознесення.
Касир	Здійснює операції, пов'язані з прийманням та видаванням готівкових грошових коштів через касу підприємства, зберігає всі прийняті цінності. Одержує в установах банку готівку, здійснює записи в касовій книзі операцій одержання і видавання готівки за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом в день їх надходження або видавання. Підписує прибуткові касові ордери та видаткові документи відразу після одержання або видавання по них готівки, а на доданих до них документах ставить штамп «Сплачено».

*складено автором з використанням джерел [25]

На підприємстві використовується автоматизована форма обліку, схема якої наведена на рис.3.3. Облікові реєстри складаються на підприємстві щомісяця, підписуються виконавцями та головним бухгалтером або особою, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства. Ведення облікових реєстрів та контритування документів первинного обліку здійснюються із застосуванням, щонайменше, коду класу рахунків й коду синтетичного рахунку.

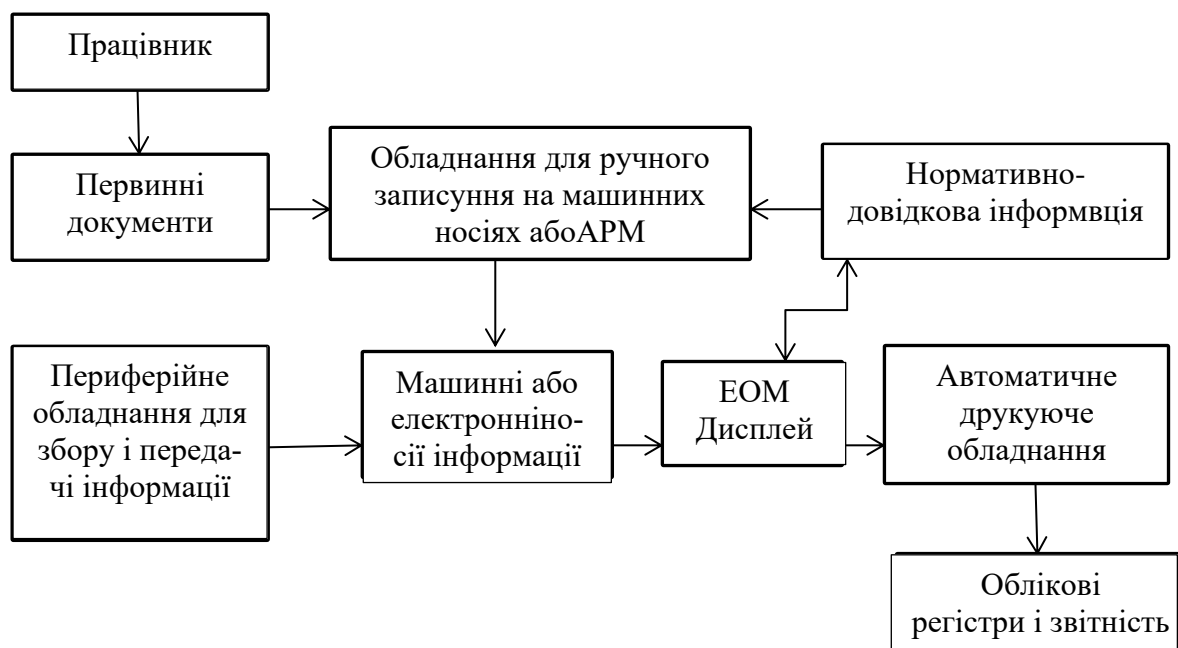

Рис. 3.3 – Схема автоматизованої форми обліку на ТОВ «Дружба СВК»

Розріз (деталізація) аналітичної інформації у реєстрах бухгалтерського обліку може розширюватися, змінюватися, в залежності від конкретних потреб.

Аналітичні дані в облікових реєстрах узгоджуються з даними синтетичного обліку на останнє число місяця.

Господарські операції ТОВ «Дружба СВК» відображаються в облікових реєстрах під час надходження первинних документів або підсумками за місяць, в залежності від характеру і змісту операцій. Інформація до облікових реєстрів переноситься після перевірки первинних документів за формою та змістом.

Підсумкові записи в реєстрах ТОВ «Дружба СВК» звіряються з даними первинних документів, які були підставою для записів у них (табл.3.2).

Таблиця 3.2 - Складання первинних документів на ТОВ «Дружба СВК»

Бухгалтерські документи					
За способом складання і опрацювання	За місцем складання	За кількістю охоплених операцій	За порядком складання	За характером задокументованих операцій	За призначенням
Вручну	Внутрішні	Разові	Первинні	Грошові	Розпорядчі
За допомогою ЕОМ	Зовнішні	Накопичувальні	Зведені	Розрахункові	Комбіновані

Форми фінансової звітності, що складаються на ТОВ «Дружба СВК» за підсумками роботи за рік зображено на рис.3.4.

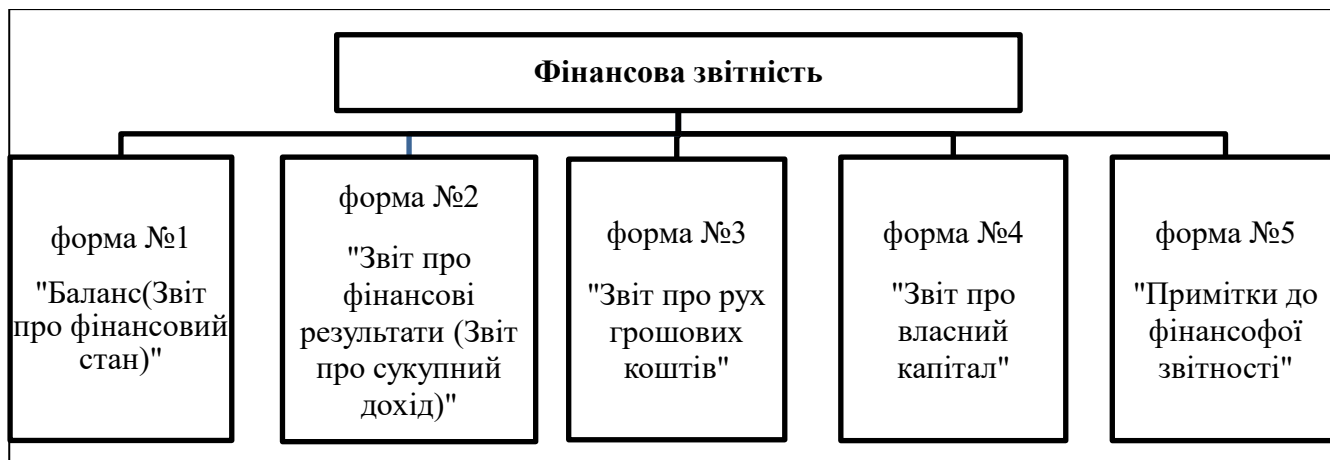

Рис. 3.4 – Форми звітності, що складаються на ТОВ «Дружба СВК»

На ТОВ «Дружба СВК» фінансову звітність складають та подають з відповідною податковою декларацією, фінансову звітність за перше півріччя минулого звітнього року, за минулий звітний рік та за перше півріччя поточного звітнього року.

3.2. Облік необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК»

Облік необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК» - це процес фіксування та збереження інформації про нематеріальні активи, основні засоби та інші необоротні активи, які належать підприємству. Це важлива складова фінансового обліку, яка допомагає підприємству ефективно управляти своїми активами та забезпечувати їх оптимальне використання.

Основні кроки обліку необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК»:

1. Визначення категорій активів. Активи розподіляються на категорії залежно від їх природи та значущості для підприємства.
2. Фіксація активів. Для кожного активу вноситься інформація в облікову систему, яка містить назву активу, його категорію, дату придбання, вартість та інші характеристики.
3. Оцінка активів. Періодично на ТОВ «Дружба СВК» перевіряються активи на збереженість та визначають їх поточну ринкову вартість. Це дозволяє

коректне оцінити активи в бухгалтерському обліку та вести облік їх зносу.

4. Облік зносу. Облік зносу активів ведеться згідно з встановленими нормами амортизації. Це допомагає визначити фактичну вартість активів та їх внесок до загальної вартості на ТОВ «Дружба СВК».
5. Проведення інвентаризації. На ТОВ «Дружба СВК» проводиться регулярна перевірка наявності та стану активів, що є необхідною процедурою для забезпечення контролю за збереженістю.

Необоротні активи ТОВ «Дружба СВК» станом на 31.12.2021 року складаються з наступних елементів:

1. Основні засоби - матеріальні активи, що призначені для використання у виробничому процесі, такі як будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби тощо.
2. Нематеріальні активи - авторські права, патенти, торгові марки, знаки тощо, ліцензії, програмне забезпечення та інші.
3. Довгострокові біологічні активи - усі біологічні активи, термін одержання економічних вигід від яких перевищує рік.

Основні засоби. Основні засоби надходять на ТОВ «Дружба СВК» від: постачальників або як внесок до зареєстрованого капіталу.

Перелік та призначення первинних документів з обліку основних засобів на ТОВ «Дружба СВК» наведені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3- Первинні документи з обліку основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»

Назва форми	Призначення
ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів із одного підрозділу підприємства в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення із складу основних засобів при передачі іншому підприємству.
ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта відповідного об'єкта основних засобів повинні бути внесені необхідні зміни до характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією.

Назва форми	Призначення
ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»	Застосовується для оформлення списання автомобіля вантажного чи легкового, причепа чи напівпричепа при їх ліквідації.
ОЗ-5 «Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»	Застосовується в будівельно-монтажних організаціях для оформлення передачі, установки та пуску будівельних машин та наступного їх демонтажу і передачі машинопрокатній базі.
ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці, та таких, що мають одне і те ж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії на кожний об'єкт чи групу об'єктів. У випадку групового обліку картка заповнюється шляхом позиційних записів окремих об'єктів основних засобів.
ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи ведуться в розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів.
ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів та звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів. На основі підсумкових даних цих карток заповнюються звітні форми з руху основних засобів.
ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження (експлуатації) повинні бути тотожні записам в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.
ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для промислових підприємств) ОЗ-16 «Розрахунок амортизації по автотранспорту»	Застосовуються для визначення суми амортизації основних засобів, що належить до нарахування у звітному місяці.

*складено автором за даними форм статистичної та фінансової звітності

Для ведення обліку основних засобів в бухгалтерії ТОВ «Дружба СВК» використовуються рахунки:

- 10 «Основні засоби»;
- 11 «Інші необоротні матеріальні активи»

–15 «Капітальні інвестиції»

–13 «Знос необоротних активів»

Рахунок 10 «Основні засоби» призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів ТОВ «Дружба СВК». За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо).

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не відображені у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби».

Для створення та оприбуткування необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» використовує рахунок 15 «Капітальні інвестиції». Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. За дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Рахунок 13 «Знос необоротних активів» призначено для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, що підлягають амортизації. За кредитом рахунку 13 «Знос необоротних матеріальних активів» відображається нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, за дебетом - зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).

Надходження, оприбуткування основних засобів на ТОВ «Дружба СВК» відображається за допомогою таких первинних документів (табл. 3.4), як:

- Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ОЗ-1);
- Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ОЗ-2);
- Інвентарна картка обліку основних засобів (ОЗ-6).

Бухгалтерські проведення з обліку надходження на ТОВ «Дружба СВК» основних засобів подано у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Бухгалтерські проведення з обліку надходження основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»

№	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн
1	Отримано обладнання	152	631	36000
2	Отримано транспортні послуги	152	631	1000
3	Відображено заробітну плату з нарахуваннями ЄСВ працівників, зайнятих установкою і монтажем	152	66/65	1500
4	Відображено вартість матеріалів, використаних при установці	152	20	4000
5	Введено обладнання в експлуатацію	104	152	48 000
6	Отримано верстат як внесок до зареєстрований капітал	104	46	30000
7	Відображено збільшення зареєстрованого капіталу за рахунок внеску власників підприємства	46	40	30000

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунків 10 «Основні засоби», 15 «Капітальні інвестиції» ведеться у відповідних машинограмах.

Під час експлуатації основні засоби зношуються фізично, сума зносу у вигляді амортизаційних відрахувань включається в вартість готової продукції.

Амортизація (знос) – це систематичний розподіл вартості основних засобів по різним періодам протягом строку його використання (експлуатації). Іншими словами, це поступове списання вартості ОЗ на витрати впродовж строку експлуатації.

На ТОВ «Дружба СВК» використовують прямолінійний метод нарахування амортизації. Прямолінійний метод нарахування амортизації передбачає рівномірний розподіл вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. Під вартістю, яка амортизується мають на увазі первісну або переоцінену вартість об'єкта за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Для нарахування амортизації на підприємстві складаються відомості форми ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» та ОЗ-16 «Розрахунок аморти-

зації по автотранспорту», в яких зазначають вид основних засобів за класифікаційними групами та кореспондуючими рахунками, суму амортизації по об'єктах, що надійшли і вибули. По об'єктах, що надійшли, сума амортизації донараховується до попереднього місяця, а по тим, що вибули, – вираховується.

Нарахування амортизації ведеться на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Облік нарахування амортизації наведено в табл. 3.5.

Аналітичний облік зносу необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК» ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів.

Таблиця 3.5- Бухгалтерські проведення з нарахування амортизації основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»

Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн
Нарахування амортизації по основним засобам:			
– у виробництві	23	131	50000
– загальновиробничого призначення	91	131	7000
– адміністративного призначення	92	131	20000
– збутового призначення	93	131	8000

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 13 «Знос необоротних активів» ведеться у відповідних машинограмах.

Основні засоби вибувають з ТОВ «Дружба СВК» шляхом ліквідації або реалізації. Вибуття основних засобів на ТОВ «Дружба СВК» оформлюється такими первинними документами:

- Акт на списання основних засобів (ОЗ-3);
- Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ОЗ-1);
- Акт на списання автотранспортних засобів (ОЗ-4).

У разі вибуття об'єктів основних засобів., які раніше було переоцінено, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта основних засобів включають до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу. Перевищення сум попередніх дооцінок об'єкта основних засобів над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта основних засобів може щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації, включатися до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу. До складу нерозподіленого

прибутку в разі вибуття цього об'єкта включають залишок перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок такого об'єкта, що відображений у складі додаткового капіталу. Відомості про суму перевищення попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок об'єкта, включених до складу нерозподіленого прибутку, заносять до реєстрів аналітичного обліку основних засобів.

При відображенні господарських операцій, пов'язаних з вибуттям основних засобів, у бухгалтерському обліку ТОВ «Дружба СВК» роблять такі записи табл. 3.6.

Таблиця 3.6 - Бухгалтерські проведення з вибуття основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»

Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн
1.Зараховано в доход від реалізації необоротних активів суму, яка підлягає сплаті покупцями за продані їм основні засоби	377	742	10350
2.Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ	742	643	2070
3.Відображено витрати, пов'язані з реалізацією об'єктів основних засобів	972	66	6740
4.Списано ліквідовані об'єкти основних засобів за залишковою вартістю	976	10	9560
5.Зараховано в доход діяльності матеріальні цінності, одержані від ліквідованих об'єктів і оприбутковані за цінами реалізації	20	746	3600
6.Відображена сума податкового зобов'язання по ПДВ	976	641	1500

Нематеріальні активи. До нематеріальних активів ТОВ «Дружба СВК» станом на 31.12.2021 року належать немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, адміністративних потреб чи надання в оренду іншим особам. На ТОВ «Дружба СВК» нематеріальні активи представлені програмою для автоматизованого ведення бухгалтерського обліку.

На ТОВ «Дружба СВК» нематеріальні активи обліковуються на рахунку 12 «Нематеріальні активи». Рахунок 12 «Нематеріальні активи» призначений для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів.

За дебетом рахунку 12 «Нематеріальні активи» відображається придбання нематеріальних активів, які обліковуються за первісною вартістю, та сума дооцінки таких активів, за кредитом - вибуття внаслідок продажу або неможливості отримання під-

приємством надалі економічних вигід від його використання та сума уцінки нематеріальних активів.

Аналітичний облік зносу необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК» ведеться відповідно за видами нематеріальних активів.

Бухгалтерські проведення з обліку нематеріальних активів на ТОВ «Дружба СВК» наведені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7 - Бухгалтерські проведення з обліку нематеріальних активів на ТОВ «Дружба СВК»

№	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн
Введення в експлуатацію				
1	Придбано комп'ютерну програму	154	631	12230
	– відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	2446
2	Введено в експлуатацію комп'ютерну програму	125	154	12230
Нарахування амортизації				
3	Нараховано амортизацію	23	133	500
Вибуття нематеріальних активів				
4	Перераховано щомісячну плату за поповнення інформаційної системи	631	311	450
5	Списано суму амортизації	133	125	7000
6	Переведено об'єкт нематеріальних активів до складу об'єктів, призначених для продажу	286	125	5000

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 12 «Нематеріальні активи» ведеться у відповідних машинограмах.

Довгострокові біологічні активи. До довгострокових біологічних активів ТОВ «Дружба СВК» станом на 31.12.2021 року належать біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи або в інший спосіб приносити економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців (або операційний цикл, якщо він більше 12 місяців), та біологічні активи, що створюються протягом періоду, більшого ніж один рік, за винятком тварин на вирощуванні і відгодівлі.

На ТОВ «Дружба СВК» довгострокові біологічні активи складаються з:

- робочої худоби;
- продуктивної худоби;
- багаторічних насаджень.

Довгострокові біологічні активи надходять на ТОВ «Дружба СВК» від постачальників, або в наслідок приплоду худоби.

Рух довгострокових біологічних активів на ТОВ «Дружба СВК» відображається первинними документами:

- Акт приймання довгострокових біологічних активів тваринництва (формування основного стада) (ДБАСГ-2);
- Акт на списання довгострокових біологічних активів тваринництва (ДБАСГ-4) ;
- Акт на оприбуткування приплоду тварин (ПТБАСГ-3) ;
- Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) (ф. № ПБАСГ-6) ;
- Накопичувальний акт на оприбуткування приплоду звірів (ПБАСГ-7) ;
- Відомість зважування тварин (ПБАСГ-10) ;
- Розрахунок визначення приросту (ПБАСГ-11).

На ТОВ «Дружба СВК» довгострокові біологічні активи обліковуються на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи», який призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди довгострокових біологічних активів, крім плодоносних рослин, які обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби». За дебетом рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» відображається надходження довгострокових біологічних активів, за кредитом - їх вибуття.

Нарахування амортизації довгострокових біологічних активів ТОВ «Дружба СВК» відображається на субрахунку 134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів». На цьому субрахунку узагальнюється інформація про суму амортизації, нарахованої на довгострокові біологічні активи, облік яких ведеться на субрахунках 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» та 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю».

Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на ТОВ «Дружба СВК» наведені в табл. 3.8. Узагальнення операцій за дебетом та кре-

дитом рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» та 13 «Знос необоротних активів» ведеться у відповідних машинограмах.

Таблиця 3.8- Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на ТОВ «Дружба СВК»

Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн
1.Одержано від постачальників довгострокові біологічні активи			
– вартість худоби без ПДВ	155	631	10500
– відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	2010
2.Оприбутковано худобу (поголів'я тварин)			
	16	155	12510
3.Отримано від учасників довгостроковий біологічний актив як внесок до зареєстрованого капіталу			
	16	46	15000
4.Переоцінено незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за справедливою вартістю			
– дооцінка	165	710	2500
– уцінка	940	165	2500
5.Нарахована амортизація довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю			
	23	134	1350
6.Відображено втрати від зменшення корисності довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю			
	972	134	2400
7.Відображено відновлення корисності довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю			
	134	742	2400

Інформація про необоротні активи відображається в наступних формах фінансової звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма №5 «Примітки до фінансової звітності».

Фрагмент звіту про наявність і рух необоротних активів на СВК «Дружба» за звітний рік наведений в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 - Звіт про наявність і рух необоротних активів на СВК «Дружба» за звітний рік (фрагмент)

Види активів	Код рядка	Інші зміни вартості активів(+/-)	Первісна вартість на кінець року	Залишкова вартість на початку року	Залишкова вартість на кінець року	Нараховано амортизація за рік	Первісна вартість повністю амортизованих активів
Усього вартість необоротних активів ((сума ряд.1100, 1300) гр.1-14)	1000	-	133 564	70 148	72 625	8 418	13 206

Види активів	Код рядка	Інші зміни вартості активів(+/-)	Первісна вартість на кінець року	Залишкова вартість на початку року	Залишкова вартість на кінець року	Нараховано амортизація за рік	Первісна вартість повністю амортизованих активів
Матеріальні активи ((сума ряд.1110, 1120, 1130, 1140, 1150, 1160, 1161, 1170, 1180, 1190, 1200) гр.1-14)	1100	-	13 206	70 148	72 625	8 418	13 191
будівлі житлові	1110	-	807	383	334	49	133
будівлі нежитлові	1120	-	22 125	9 339	10 619	1 193	3 256
інженерні споруди	1130	-	2 407	1 142	995	147	399
Нематеріальні активи	1300	-	15	-	-	-	15
Незавершені капітальні інвестиції	1400	-	1 174	x	x	x	x
Необоротні активи, утримувані для продажу 1500	1500	-	x	x	x	x	x

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті питання обліку та аналізу необоротних активів на прикладі ТОВ «Дружба СВК».

В першому розділі роботи розглянули питання економічної сутності обліку необоротних активів: підходи до визначення терміну «необоротні активи» в економічній літературі, розглянута класифікація необоротних активів в економічній літературі та за формами звітності, наведені нормативні документи та задачі обліку необоротних активів, розглянуто документальне оформлення обліку необоротних активів, рахунки призначені для їх обліку, та їх типова кореспонденція, а також відображення інформації про необоротні активи в формах фінансової звітності.

В другому розділі був проведений аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності на ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 роки та аналіз необоротних активів товариства.

Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 роки свідчить про наявність тенденції до покращення діяльності ТОВ «Дружба СВК» впродовж двох років. Так, в звітному році порівняно з попереднім обсяг продукції зменшився: в натуральному виразі – на 30,5%, в діючих цінах – на 3,7%, а в порівняних цінах – на 27,2%. Але середня оптова ціна за 1 т. продукції зросла на 38,7 %, що свідчить про виробництво підприємством більш дорогої продукції .

Чистий дохід від реалізації продукції в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 54,1% .Повна собівартість реалізованої продукції в звітному році збільшилась на 1,9 %, це відбулось за рахунок збільшення витрат на збут в звітному році порівняно з попереднім збільшився в 3,4 рази , а адміністративних витрат – на 12,6%, проте собівартість реалізованої продукції зменшилась на 18,2 %. Це призвело до зменшення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 52,95 коп. .

Фінансовий результат діяльності підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшився в 3,8 рази. Причиною цього стало збільшення прибутку від реалізації продукції в 3,9 рази; негативний вплив здійснило збільшення збитку від

іншої операційної діяльності в 2,3 рази, збитку від іншої діяльності в 3 рази та зменшення прибутку від фінансової діяльності на 482 тис.грн .

На підприємстві погіршилось використання таких ресурсів:

- матеріальних, про що свідчить зменшення матеріаловіддачі на 0,075 та збільшення матеріаломісткості на 0,71;

- трудових, про що свідчить зменшення продуктивності праці 1 працівника облікового складу на 29,5%, водночас, середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу підвищилась на 27,4%;

- основних засобів, про що свідчить зменшення фондівіддачі на 0,11 грн., що негативно характеризує використання основних засобів.

Фондорентабельність в звітному році порівняно з попереднім збільшилась в 3,8 рази. що характеризує ефективність використання основних фондів за величиною одержаного чистого прибутку.

Збільшились показники рентабельності: продукції – на 52,9 % пункти, та рентабельності виробництва на 24,2 % пункти, що відбулось переважно за рахунок збільшення чистого доходу на 50462 тис.грн. та чистого прибутку на 64261 тис.грн., відповідно.

Також в розділі розглянуті етапи аналізу необоротних активів, які, на нашу думку, включають:

- аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів в цілому;

- аналіз наявності та руху необоротних активів, проводиться шляхом визначення руху необоротних активів протягом року за їх складовими: матеріальними, нематеріальними активами та незавершеними капітальними інвестиціями.

- аналіз ефективності використання необоротних активів здійснюється шляхом розрахунку показників ефективності використання необоротних активів: рентабельності та коефіцієнту віддачі необоротних активів.

- заключний етап полягає в проведенні аналізу елементів необоротних активів, який включає аналіз руху, стану, структури та ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів підприємства.

За розглянутими етапами був проведений аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК».

Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів свідчить, що вони зменшились на 0,75% на кінець звітного року порівняно з початком. Це відбулося за рахунок зменшення незавершених капітальних інвестицій на 57,33% та довгострокових біологічних активів на 2,02%, також відбулось збільшення основних засобів на 0,34%.

Аналіз наявності та руху необоротних активів показав, що необоротні активи підприємства впродовж досліджуваного періоду складаються з матеріальних активів (які представлені основними засобами та довгостроковими біологічними активами), нематеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій. Впродовж двох років найбільшу питому вагу у складі необоротних активів займали матеріальні активи, більше ніж 98%, питома вага незавершених капітальних інвестицій коливалась від 1,5% до 0,8%, питома вага нематеріальних активів становила 0,01%, а їх абсолютна величина протягом двох років не змінилась. Це свідчить про те, що впродовж двох років в структурі необоротних активів підприємства не відбулось значних змін.

Проведений аналіз ефективності використання необоротних активів показав, що рентабельність необоротних активів в попередньому році мала від'ємне значення, в звітному році збільшилась на 86,8% пункти, це сталося за рахунок збільшення чистого прибутку в 3,8р. та зменшення середньої річної вартості необоротних активів на 3,21 %. Коефіцієнт віддачі необоротних активів збільшився на 0,72 грн за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 54,1% та зменшення середньорічної вартості необоротних активів на 3,21 %. Таким чином можна зробити висновок про покращення ефективності використання необоротних активів впродовж двох років.

В третьому розділі роботи були розглянуті питання організації обліку на ТОВ «Дружба СВК» та обліку необоротних активів на ньому. Облікова політика підприємства складена та відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Господарська діяльність ТОВ «Дружба СВК» базується на раціональ-

ному використанні матеріальних і грошових ресурсів та робочого часу. Для обліку у ТОВ «Дружба СВК» застосовується план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій і організацій № 291 зі змінами та доповненнями. Облік ведеться бухгалтерією, з використанням автоматизованої форми обліку.

Облік необоротних активів ведеться в документах типової форми з використанням відповідних рахунків. Надходження основних засобів та нематеріальних активів на ТОВ «Дружба СВК» відбувається шляхом придбання від постачальників на підставі Акту приймання – передачі, їх облік ведеться на 10 ««Основні засоби»», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи» та 15 «Капітальні інвестиції» рахунках. Нарахування амортизації відбувається за допомогою прямолінійного методу та відображається у Відомості нарахування амортизації, інформація узагальнюється на субрахунках рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Вибувають основні засоби та нематеріальні активи з балансу підприємства шляхом продажу покупцям, операція відображається за кредитом рахунків 10, 11 та 12.

Довгострокові біологічні активи надходять на ТОВ «Дружба СВК» від постачальників, або в наслідок приплоду худоби на підставі Акту приймання довгострокових біологічних активів тваринництва (формування основного стада), або Акту на оприбуткування приплоду тварин, облік надходження ведеться на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи». Нарахування амортизації довгострокових біологічних активів підприємства відображається на субрахунку 134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів». Вибуття довгострокових біологічних активів відображається в Акті на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) за кредитом рахунку 16.

Узагальнення інформації відображається в відповідних машинограмах.

Інформація про необоротні активи відображається в наступних формах фінансової звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма №5 «Примітки до фінансової звітності» в перших трьох розділах.

За результатами роботи можна зробити наступні пропозиції:

– аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2021 роки свідчить про погіршення використання матеріальних та трудових ресурсів підприємства. Необхідно, застосувати заходи щодо покращення ефективності використання даних видів ресурсів.

Згідно проведеного аналізу основних засобів, як основної складової необоротних активів, можна зробити висновок про те, що підприємство має зношені основні засоби, зношеність яких збільшується на кінець року. Тому підприємству потрібно провести модернізацію основних засобів. Можна рекомендувати підприємству проводити аналіз необоротних активів за запропонованими етапами, що дасть змогу контролювати як ефективність їх використання так й своєчасне оновлення.

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій ТОВ «Дружба СВК» варто постійно вдосконалювати автоматизацію облікових процедур, адже від цього залежить не лише внутрішній аспект розвитку підприємства (підвищення оперативності ведення бухгалтерського обліку), але й зовнішній – конкурентноспроможність, лідерство на ринку та вихід на міжнародний ринок. Тому ТОВ «Дружба СВК» бажано переглянути оновлення та за можливості провести модернізацію системи обліку, після її проведення підприємство отримає всі необхідні інструменти та механізми, що дозволяють швидко, легко та ефективно здійснювати облік необоротних активів.

Беручи до уваги попередні настанови буде доцільно розглянути пропозицію з працевлаштування аудитора, який буде проводити експертну оцінку тих процесів, що мають місце на підприємстві, правильність реєстрації господарських процесів, правильність перенесення даних до реєстрів бухгалтерського обліку, а потім і до звітних форм, стан та рух необоротних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

2. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013р.№73 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> . (дата звернення 10.02.22 р.)

3. Податковий Кодекс України 2856-VI від 23.12.2010 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

4. Основні засоби: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. наказом Міністерства фінансів України №288 від 18 травня 2000р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

5. Нематеріальні активи: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. наказом Міністерства фінансів України №750 від 2 листопада 1999р. (зі змінами та доповненнями)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

6. Дебіторська заборгованість: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 затв. наказом Міністерства фінансів України №725 від 25 жовтня 1999р. (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

7. Фінансові інвестиції : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 затв. наказом Міністерства фінансів України №284 17 травня 2000р. (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999р. (зі змінами та

доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

9.Інструкція щодо застосування плану рахунків. Наказ Міністерства України від 30.11.99 р. №291 зі змінами та доповненнями//режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

10.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів № 11 від 23 січня 2015р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення 10.02.2023 р.)

11. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів № 1327 16 листопада 2009р. (зі змінами та доповненнями). URL: (дата звернення 10.02.2023 р.)

12.Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів в сільськогосподарських підприємствах № 73 21 лютого 2008 р. (зі змінами та доповненнями) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN39760> (дата звернення 10.02.2023 р.)

13.Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с

14.Бланк І. О. Управління активами. К.: Ніка-Центр, 2000р. 720с.

15.Бондаренко М.О. Економіка підприємництва: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. В. Фролової. Одеса: 2020. 708 с.

16.Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. Посіб. Для студентів ВНЗ спец.7.050106 «Облік і аудит». Житомир: ПП «Рута», 2002. 544 с.

17.Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах: підручник. 3-тє вид., перероб. Та допов / В. Я. Плаксієнко, Т. Г. Камінська, Т. Г. Маренич, С. В. Скрипник, та 78ід. / За 78ідп. В.Я. Плаксієнка. Київ: Вид-во «SBA Print», 2022. 508 с.

18.Гудзь Н.В, Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: навч. Посіб. 2-е вид., перероб. І доп. К.: «Центр учбової літератури». 2016. 424 с.

19. Економіка від А до Я: понятійно-терміно-логічний словник / Куроченко О.В, Копнов М.А. та 79 ід. К.: Персонал, 2008. 368 с.
20. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. Посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
21. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах: навч. Посіб. 2016. 370 с.
22. Півторак М.В. Облік основних засобів у рибному господарстві: автореф. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2006. 19 с.
23. Соколов Я.В. Бухгалтерський облік: від джерел до наших днів: навч. Посібник для вишів. М.: Аудит, ЮНІТІ, 1996. 638 с.
24. Скоробогатова В.В. Бухгалтерський облік та контроль монетарних активів: проблеми теорії та методології: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 520 с.
25. Фінансовий облік : конспект лекцій / укладачі: М. Ю. Абрамчук, Ю. Г. Гуменна, І. В. Тютюнник, П. М. Рубанов. – Суми : Сумський державний університет, 2018. – 395 с.
26. Ванькевич В.Є. Облік необоротних активів і джерел їх формування: стан і розвиток: автореф. 79 ідп. На здобуття наук, ступеня кандидата економічних наук. Мінськ, 2007. 24 с.
27. Гнатенко Є.П. Алгоритм аналізу основних виробничих засобів на підприємстві. Економічний аналіз, 2016. Том 26. № 1. С. 99-105.
28. Граковський Ю.В. Дебіторська заборгованість: особливості обліку // Вісник. Офіційно про податки. 2016. №20(878).
29. Кандиба К.О. Аналіз ефективності використання основних засобів. Управління розвитком, 2017. № 3(166). С. 12-14.
30. Почечун Ю.М. Теоретичні аспекти визначення необоротних активів підприємства // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: матеріали ІV Всеукр. Студ. Наук.-практ.ї конф. Одеса, 20-21 жовтня 2022 р. / Одеський національний технологічний університет, Одеса, 2022. С. 46-49

31. Pochechun Y.M. Theoretical aspects of determining the fixed assets of the enterprise // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді матеріали V Всеукр. Студ. Наук.-практ.ї конф. Одеса, 30-31 травня 2023 р. / Одеський національний технологічний університет, Одеса, 2023. С. 175-179

32. Семйон В.С. Активи як облікова категорія: проблеми трактування // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. 2008, № 2 (44). С. 146-155.

33. Семйон В. С. Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад. Вісник Житомирського державного технологічного університету: економічні науки. 2019. № 3. С. 161–167.

34. Сисюк С. В., Бенько І. Д. Курсові різниці та балансова вартість іноземної валюти: особливості обліку та визначення Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2010р. 25 С URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2010_25%281%29__17 (дата звернення 25.02.2023 р.)

35. Хорунжак Н.М., Рогожкіна В.В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 554-560.

36. <http://nbuv.gov.ua>

37. <https://zakon.rada.gov.ua>

ДОДАТОК А
Перелік субрахунків до рахунків з обліку необоротних активів*

Таблиця А1 – Класифікація основних засобів та нематеріальних активів згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»

Основні засоби	Нематеріальні активи
101 Земельні ділянки	121 «Права користування природними ресурсами»
102 Капітальні витрати на поліпшення земель	122 «Права користування майном»
103 Будинки, споруди та передавальні пристрої	123 «Права на комерційні позначення»
104 Машини та обладнання	124 «Права на об'єкти промислової власності»
105 Транспортні засоби	125 «Авторське право та суміжні з ним права»
106 Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	127 «Інші нематеріальні активи»
107 Робоча та продуктивна худоба	
108 Багаторічні насадження	
109 Інші основні засоби	

Таблиця А2 – Субрахунки рахунку 13 «Знос необоротних активів» відповідно до Плану рахунків

Номер рахунку	Назва	Призначення
131	Знос основних засобів	Узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби».
132	Знос інших необоротних матеріальних активів	Узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».
133	Накопичена амортизація нематеріальних активів	Узагальнюється інформація про суму накопиченої амортизації нематеріальних активів.
134	Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів»	Узагальнюється інформація про суму амортизації, нарахованої на довгострокові біологічні активи, облік яких ведеться на субрахунках 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» та 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю»
135	Знос інвестиційної нерухомості	Узагальнюється інформація про суму зносу інвестиційної нерухомості, облік якої ведеться на субрахунку 100 «Інвестиційна нерухомість» за первісною вартістю

Таблиця А3– Субрахунки рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» відповідно до Плану рахунків*

Номер рахунку	Назва	Призначення
141	«Інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі в капіталі»	призначено для узагальнення інформації про наявність і рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери (статутний капітал) підприємств – пов'язаних осіб, створених на території країни та за кордоном.

Номер рахунку	Назва	Призначення
142	«Інші інвестиції пов'язаним сторонам»	цей рахунок призначено для обліку довгострокових позик і боргових цінних паперів підприємств, які завдяки основним (пайовим) вкладенням інвестор контролює або на діяльність яких справляє істотний вплив.

Таблиця А4 – Субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції»*

Номер рахунку	Назва	Призначення
151	Капітальне будівництво	Облік витрат на будівництво, яке ведеться господарським та підрядним способом для власних потреб підприємства. Облік устаткування, яке підлягає монтажу в процесі будівництва
152	Придбання (виготовлення) основних засобів	Облік витрат на придбання та виготовлення власними силами основних засобів (крім об'єктів будівництва)
153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	Облік витрат на придбання та виготовлення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні нематеріальні активи»
155	Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	Облік придбання, вирощування, та створення довгострокових біологічних активів, які обліковуються на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» (вирощування незрілих довгострокових біологічних активів та формування основного стада робочої і продуктивної худоби)

Таблиця А5 – Субрахунки рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відповідно до Плану рахунків*

Номер рахунку	Назва	Призначення
181	«Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»	відображаються чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно з ПСБО-14 «Оренда».
182	«Довгострокові векселі одержані»	ведеться облік векселів, одержаних на забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.
183	«Інша дебіторська заборгованість»	призначений для обліку довгострокової дебіторської заборгованості, яка не відображається на інших субрахунках рахунку 18, зокрема розрахунків з працівниками за виданими довгостроковими позиками тощо, інші види розрахунків.
184	«Інші необоротні активи»	ведеться облік активів, використання яких, як очікується, неможливо протягом дванадцяти місяців з дати балансу, зокрема грошових коштів, а також інших активів, які безпосередньо не можуть бути відображені на інших рахунках обліку необоротних активів.

*складено автором за даними плану рахунків [8]

ДОДАТОК Б

Типова кореспонденція рахунків з обліку необоротних активів*

Таблиця Б1- Кореспонденція рахунків з обліку надходження на підприємство основних засобів та нематеріальних активів

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Придбання основних засобів у постачальника		
1.Оприбуткування об'єкта основних засобів	152	631
2.Відображення податкового кредиту з ПДВ	641	631
3.Відображення послуг з монтажу об'єкта основних засобів	152	685
4.Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10,11	152
Безкоштовно отримані основні засоби		
1.На суму справедливої вартості збільшено додатковий капітал	152	424
2.Відображено витрати з доставки об'єкта основних засобів	152	631
3. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10,11	152
4.Нараховано амортизацію на об'єкт основних засобів	23, 91-94	13
5.На суму пропорційну амортизації визнано дохід від безоплатного отримання	424	745
Отримання об'єкта основних засобів, як внесок до зареєстрованого капіталу		
1.Отримано об'єкт основних засобів, як внесок до статутного капіталу	152	46
2.Зареєстровано внесок до статутного капіталу	46	401
3. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10,11	152
Отримання об'єкта основних засобів в обмін на подібний		
1.Передано об'єкт основних засобів та списано його залишкову вартість (в сумі не більше справедливої вартості)	377	10,11
2.Списано суму зносу об'єкта основних засобів, який передається	13	10,11
3.Відображено суму податкового зобов'язання виходячи з договірної вартості	377	641
4.Донараховано податкові зобов'язання з ПДВ, якщо мінімальна база перевищує договірну	949	641
5.Списано на витрати суму перевищення залишкової вартості об'єкта основних засобів на його справедливою вартістю	977	10,11
6.Оприбутковано отриманий об'єкт основних засобів за сумою справедливої вартості переданого об'єкта	152	631
7. Відображення податкового кредиту з ПДВ	641	631
8.Відображено залік зобов'язань	631	377
9. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10,11	152
Придбання нематеріального активу на умовах післяплати		
1.Оприбутковано об'єкт нематеріальних активів	154	631
2.Відображено право на податковий кредит із ПДВ	6442	631
3.Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ згідно із зареєстрованою податковою накладною	641	6442
4.Сплачено вартість отриманого об'єкта нематеріальних активів	631	311
5.Введено в експлуатацію об'єкт нематеріальних активів	125	154
Отримання об'єкта нематеріальних активів в обмін на подібний		
1.Оприбутковано торгівельну марку «Дружба»	154	631
2.Відображено право на податковий кредит із ПДВ	6442	631
3.Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ згідно із зареєстрованою податковою накладною	641	6442
4.Передано торгівельну марку «Колос», списано її залишкову вартість	377	123
5.Списано суму зносу, нараховану на вартість торгівельної марки «Колос»	133	123

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
6.Включено до складу витрат звітнього періоду суму перевищення залишкової вартості торгівельної марки «Колос» над її справедливою вартістю	977	123
7. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ справедливою вартістю торгівельної марки «Колос»	377	641
8.Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ на різницю між залишковою та справедливою вартістю торгівельної марки «Колос»	977	641
9.Відображено залік заборгованостей	631	377
10.Введено в експлуатацію торгівельну марку «Дружба»	123	154
11.Інші витрати віднесено до фінансового результату від іншої діяльності	793	977
Облік створення нематеріальних активів через підрядну організацію		
1.Перераховано підряднику аванс за виконання робіт зі створення об'єкта нематеріальних активів	371	311
2.Відображено право на податковий кредит із ПДВ	6442	631
3.Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ згідно із зареєстрованою податковою накладною	641	6442
4.Оприбутковано роботи зі створення об'єкта нематеріальних активів	154	631
5.Списано податковий кредит з ПДВ	6441	631
6.Відображено залік заборгованостей	631	371
7.Введено в експлуатацію об'єкт нематеріальних активів	125	154

Таблиця Б2 - Типова кореспонденція обліку амортизації основних засобів та нематеріальних активів

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Амортизація основних засобів		
1.Нараховано амортизацію основних засобів, задіяних у будівництві, модернізації, реконструкції, дообладнанні та інших видах поліпшення інших основних засобів	151/ 152	131
2.Нараховано амортизацію основних засобів виробничого призначення	23	
3.Нараховано амортизацію основних засобів, які використовуються у роботах, пов'язаних з освоєнням нових виробництв	39	
4.Нараховано амортизацію основних засобів загальновиробничого призначення	91	
5.Нараховано амортизацію основних засобів адміністративного призначення	92	
6.Нараховано амортизацію основних засобів, що забезпечують збут продукції	93	
7.Нараховано амортизацію основних засобів, які використовуються при проведенні досліджень та розробок	941	
8.Нараховано амортизацію основних засобів, які використовуються на об'єктах житлово-комунального господарства та соціально-культурної сфери	949	
9.Нараховано амортизацію основних засобів, наданих в операційну оренду		
10.Нараховано амортизацію невиробничих основних засобів		
11.Нараховано амортизацію основних засобів, що належать підприємству та використовуються при виконанні військово-транспортного обов'язку	977	
12.Нараховано амортизацію основних засобів, які беруть участь в ліквідації наслідків надзвичайних подій		
13.Відображення зменшення суми дооцінки об'єкта основних засобів у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації	411	

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
14.Відображено дохід у сумі, пропорційній сумі нарахованої амортизації безоплатно одержаних основних засобів (крім землі та фінансових інвестицій)	424	745
15.Відображено дохід у сумі, пропорційній сумі нарахованої амортизації основних засобів (крім землі та фінансових інвестицій), отриманих за рахунків коштів цільового фінансування	69	
Амортизація нематеріальних активів		
1.Нараховано амортизацію нематеріальних активів виробничого призначення	23	133
2.Нараховано амортизацію нематеріальних активів, які використовуються у роботах, пов'язаних з освоєнням нових виробництв	39	
3.Нараховано амортизацію нематеріальних активів загальновиробничого призначення	91	
4.Нараховано амортизацію нематеріальних активів адміністративного призначення	92	
5.Нараховано амортизацію нематеріальних активів, що забезпечують збут продукції	93	
6.Нараховано амортизацію нематеріальних активів, які використовуються при проведенні досліджень та розробок	941	
7.Нараховано амортизацію нематеріальних активів, які використовуються на об'єктах житлово-комунального господарства та соціально-культурної сфери	949	
8.Нараховано амортизацію нематеріальних активів, наданих в операційну оренду		
9.Нараховано амортизацію невиробничих нематеріальних активів		
10.Відображення зменшення суми дооцінки об'єкта нематеріального активу у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації	412	441
11.Відображено дохід у сумі, пропорційній сумі нарахованої амортизації безоплатно одержаних нематеріальних активів (крім землі та фінансових інвестицій)	424	745
12.Відображено дохід у сумі, пропорційній сумі нарахованої амортизації нематеріальних активів (крім землі та фінансових інвестицій), отриманих за рахунків коштів цільового фінансування	69	745

Таблиця Б3 - Типова кореспонденція обліку вибуття основних засобів та нематеріальних активів

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Ліквідація (списання) основних засобів		
1.Списано накопичений знос	131	105
2. Передано автомобіль покупцеві	361	712
3. Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712	641
4.Дохід від продажу віднесено на фінансові результати	712	791
5. Списано залишкову вартість проданого автомобіля	943	105
6.Залишкову вартість віднесено на фінансові результати	791	943
7.Отримано оплату	311	377
Ліквідація основного засобу		
1.Списано залишкову вартість об'єкта ОЗ, що ліквідується	976	10, 11
2.Списано суму зносу об'єкта ОЗ, що ліквідується	13	10, 11

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
3.Відображено витрати на демонтаж об'єкта ОЗ, що ліквідується	976	685, 631, 66, 65
Реалізація основного засобу		
1.Зараховано в доход від реалізації необоротних активів суму, яка підлягає сплаті покупцями за продані їм основні засоби	377	742
2.Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ	742	643
3.Відображено витрати, пов'язані з реалізацією об'єктів основних засобів	972	66
4.Списано ліквідовані об'єкти основних засобів за залишковою вартістю	976	10
5.Зараховано в доход діяльності матеріальні цінності, одержані від ліквідованих об'єктів і оприбутковані за цінами реалізації	20	746
6.Відображена сума податкового зобов'язання по ПДВ	976	641
Безоплатна передача основних засобів		
- передача виробничого основного засобу платнику податку на прибуток, неприбутковій установі (громадській організації)		
1.Списана залишкова вартість переданого основного засобу	977	105
2.Списано нарахований знос	131	105
3.Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	977	641
- передача невиробничого основного засобу		
1.Списана залишкова вартість переданого основного засобу	977	109
2.Списано нарахований знос	131	109
Внесення основних засобів до зареєстрованого капіталу		
1.Списано накопичений знос	131	105
2.Відображена передача об'єкта до статутного капіталу	377	712
3.Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	712	641
4.Списана собівартість переданого активу	943	105
5.Визнано собівартість фінансової інвестиції	14	377
Облік реалізації нематеріального активу у разі подальшої оплати		
1.Списання суми накопиченої амортизації нематеріального активу	133	12
2.Відображення реалізації об'єкта нематеріального активу	377	712
3.Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	712	641
4.Списання залишкової вартості об'єкту нематеріального активу	943	12
5.Отримання грошових коштів за реалізовані нематеріальні активи	311	377
6.Визначення фінансового результату від реалізації нематеріального активу	712 791	791 943
Облік реалізації нематеріального активу у разі попередньої оплати		
1.Отримання авансу за об'єкт нематеріального активу	311	680
2.Відображення податкового зобов'язання з ПДВ	643	641
3.Списання суми накопиченої амортизації по об'єкту нематеріального активу	133	12
4.Переклад об'єкту нематеріального активу до складу НМА, що утримуються для продажу	286	12
5.Відображення доходу від продажу нематеріального активу на момент його передачі покупцю	680	712
6.Списання суми нарахованих раніше податкових зобов'язань з ПДВ	712	643
7.Списання залишкової вартості об'єкту нематеріального активу	943	286
8.Визначення фінансового результату від реалізації нематеріального активу	712 791	791 943

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Облік ліквідації нематеріального активу		
1.Списання суми накопиченої амортизації нематеріального активу	133	12
2.Списання залишкової вартості ліквідованого об'єкту нематеріального активу	976	12
3.Нарахування податкових зобов'язання з ПДВ	976	641
4.Визначення фінансового результату від ліквідації нематеріального активу	793	976
Облік безвідплатної передачі нематеріального активу		
1.Списання суми нарахованого зносу по переданому об'єкту нематеріального активу	133	12
2.Списання залишкової вартості ліквідованого об'єкту нематеріального активу	977	12
3.Нарахування податкових зобов'язання з ПДВ	977	641
4.Визначення фінансового результату від ліквідації нематеріального активу	793	977
Облік передачі нематеріального активу в якості внеску до статутного капіталу іншого підприємства		
1.Списання суми накопиченої амортизації по переданому об'єкту нематеріального активу в статутний капітал іншого підприємства	133	12
2.Відображення переведення нематеріального активу до складу необоротних активів, що утримуються для продажу	286	12
3.Відображення реалізації від внесення нематеріального активу до статутного капіталу іншого підприємства	377	712
4.Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	712	641
5.Списання залишкової вартості нематеріального активу	943	286
6.Відображення придбання фінансових інвестицій	14	680
7.Залік заборгованості	680	377
8.Визначення фінансового результату від передачі об'єкту НМА в статутний капітал іншого підприємства	712 791	791 943

Таблиця Б4 - Типова кореспонденція обліку довгострокових фінансових інвестицій

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1.Визнані дивіденди відразу направлено на збільшення номінальної вартості акцій (реінвестиція дивідендів)	14	733
2.Отримано прибуток від інвестиційних операцій	14	731, 732
3.Придбано акції за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій	14	311
4.Проведено предоплату продавцю при придбанні цінних паперів	371	311
5.Отримано цінні папери	14	371
6.Спрямовано витрати на оплату послуг посередника на збільшення вартості придбаних цінних паперів	14	685
7.Відображено податковий кредит з незареєстрованих податкових накладних у разі придбання послуг платником ПДВ у платника ПДВ	644	685
8.Сплачено фінансовому посереднику за послуги по купівлі цінних паперів	685	311
9.Переведено поточну фінансову інвестицію в довгострокову	141	35
10.Переведено довгострокову фінансову інвестицію в поточну	35	141

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
11.Сформовано статутний? зареєстрований капітал на вартість випущених акцій	46	40
12.Відображено одержання фінансових інвестицій (сума відображення дорівнює номінальній вартості випущених підприємством акцій)	14	46
13.Доведено вартість фінансових інвестицій до справедливої вартості переданих акцій		
- якщо вартість фінансових інвестицій більша за номінальну вартість акцій	14	421
- якщо вартість фінансових інвестицій менша за номінальну вартість акцій	975	14
14.Придбано цінні папери за рахунок отриманої позики	14	50, 60
15.Відображено збільшення балансової вартості фінансової інвестиції, яку оцінено на дату балансу за справедливою вартістю	14	746
16. Відображено зменшення балансової вартості фінансової інвестиції, яку оцінено на дату балансу за справедливою вартістю	975	14
17.Зміна балансової вартості фінансової інвестиції на суму збільшення власного капіталу об'єкта інвестування внаслідок дооцінки основних засобів	14	41
18. Відображено дисконт за фінансовою інвестицією	14	733
19. Відображено збільшення балансової вартості фінансової інвестиції на частку інвестора в чистому прибутку інвестованого підприємства	14	72
20. Отримано предоплату при продажі фінансових інвестицій	311	681
21.Нараховано дохід від реалізації фінансових інвестицій	377	741
22. Відображено балансову вартість реалізованих фінансових інвестицій	971	14
23. Відображено взаємозалік заборгованості	681	37
24. Відображено премію за фінансовою інвестицією	952	311
25.Нараховано інвестором дивіденди від інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі	373	14
26. Відображено частку в збитку підприємства, в яке було здійснено інвестиції, у складі втрат від участі в капіталі	96	14

Таблиця Б5 - Типова кореспонденція обліку капітальних інвестицій

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Облік будівництва господарським способом		
1.Витрати на розробку технічних умов	151	631
2.Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3.Витрати на проектно-кошторисну документацію	151	631
4.Витрати на матеріали, які використовувалися при будівництві	151	205
5.Нараховано заробітну плату виробничому персоналу	151	661
6.Нараховано збори на обов'язкове державне пенсійне та соціальне страхування	151	65 (651, 652, 653)
7.Нарахована амортизація обладнання	151	131
8.Списано витрати загальнопромислового призначення	151	91
9.Прийнято об'єкт в експлуатацію на підставі акту	103	151
Облік будівництва підрядним способом		
1.Заборгованість замовника за рахунками підрядника за виконані проєктні, будівельно-монтажні роботи	151	631
2.Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3.Одержано фінансування на будівництво із зовнішніх джерел (бюджетні, позабюджетні)	311	48

Продовження табл. Б5 Додатку Б

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
4.Перераховано з поточного рахунка підряднику за виконані роботи	631	311
5.Віднесено на доходи майбутніх періодів суму невикористаного в поточному періоді фінансування	48	69
6.Введено в експлуатацію за актом прийому – передачі об'єкта основних засобів	103	151
Облік придбання (виготовлення) основних засобів та інших необоротних активів		
1.Одержано обладнання за договором постачання	152	631
2.Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3.Сплачено постачальнику	631	311
4.Відображені витрати, пов'язані з посередницькими, транспортними та іншими витратами	152	685
5. Відображено податковий кредит з ПДВ, пов'язаний з посередницькими, транспортними та іншими витратами	641	685
6.Зараховано обладнання до складу основних засобів	104	152
7.Одержано спеціальні інструменти від постачальника	153	152
8. Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
9. Зараховано спеціальні інструменти до складу інших необоротних матеріальних активів	112	153

Таблиця Б6 - Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на підприємстві

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1.Одержано від постачальників довгострокові біологічні активи – вартість худоби без ПДВ	155	631
– відображено податковий кредит з ПДВ	644	631
2.Оприбутковано худобу (поголів'я тварин)	16	155
3.Отримано від учасників довгостроковий біологічний актив як внесок до зареєстрованого капіталу	16	46
4.Переоцінено незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за справедливою вартістю – дооцінка	165	710
– уцінка	940	165
5.Нарахована амортизація довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю	23	134
6.Відображено втрати від зменшення корисності довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю	972	134
7.Відображено відновлення корисності довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю	134	742

Таблиця Б7 - Типова кореспонденція обліку довгострокової дебіторської заборгованості

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Виникнення дебіторської заборгованості		
1.Визнання доходу від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг), у т.ч. сума ПДВ	361	701
	701	641

Продовження табл. Б7 Додатку Б

Зміст господарської операції	Д-т	К-т
2.Перерахування авансу в майбутню поставку товарів, робіт, послуг, у т.ч. сума ПДВ	371	311
	644.2	644.1
	641	644.2
3.Визнано дохід від здавання в оренду приміщення	377	713
4.Нараховано відсотки по банківському кредиту	373	733
5.Нарахований дохід від дивідендів	373	731
6.Отримано вексель по реалізованій продукції	341	361
7.Нараховано штрафні санкції по договору з покупцем	374	715
8.Перераховано поворотну фінансову допомогу (позику)	183	311
9.Видано кошти підзвітній особі	372	301
10.Нараховано лікарняні і заборгованість Пенсійного фонду	378	663
Погашення дебіторської заборгованості		
1.Отримання оплати за відвантажену продукцію, товари, роботи, послуги	311	361
2.Отримання оплати від інших дебіторів	311	377
3.Повернення назад поворотної фінансової допомоги (позики)	311	183

* Складено автором з використанням джерел [17, 25]

Додаток В
Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших
необоротних активів [3]

Група	Складові	Мінімально допустимі строки корисного використання
Група 1	Земельні ділянки	не встановлені
Група 2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15 років
Група 3	Будівлі	20 років
	Споруди	15 років
	Передавальні пристрої	10 років
Група 4	Машини та обладнання, 2 роки)	5 років
	з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 20000 гривень	2 роки
Група 5	Транспортні засоби	5 років
Група 6	Інструменти, прилади, інвентар, меблі	4 роки
Група 7	Тварини	6 років
Група 8	Багаторічні насадження	10 років
Група 9	Інші основні засоби	12 років
Група 10	Бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	не встановлені
Група 11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	не встановлені
Група 12	Тимчасові споруди	5 років
Група 13	Природні ресурси	не встановлені
Група 14	Інвентарна тара	6 років
Група 15	Предмети прокату	5 років
Група 16	Довгострокові біологічні активи	7 років